

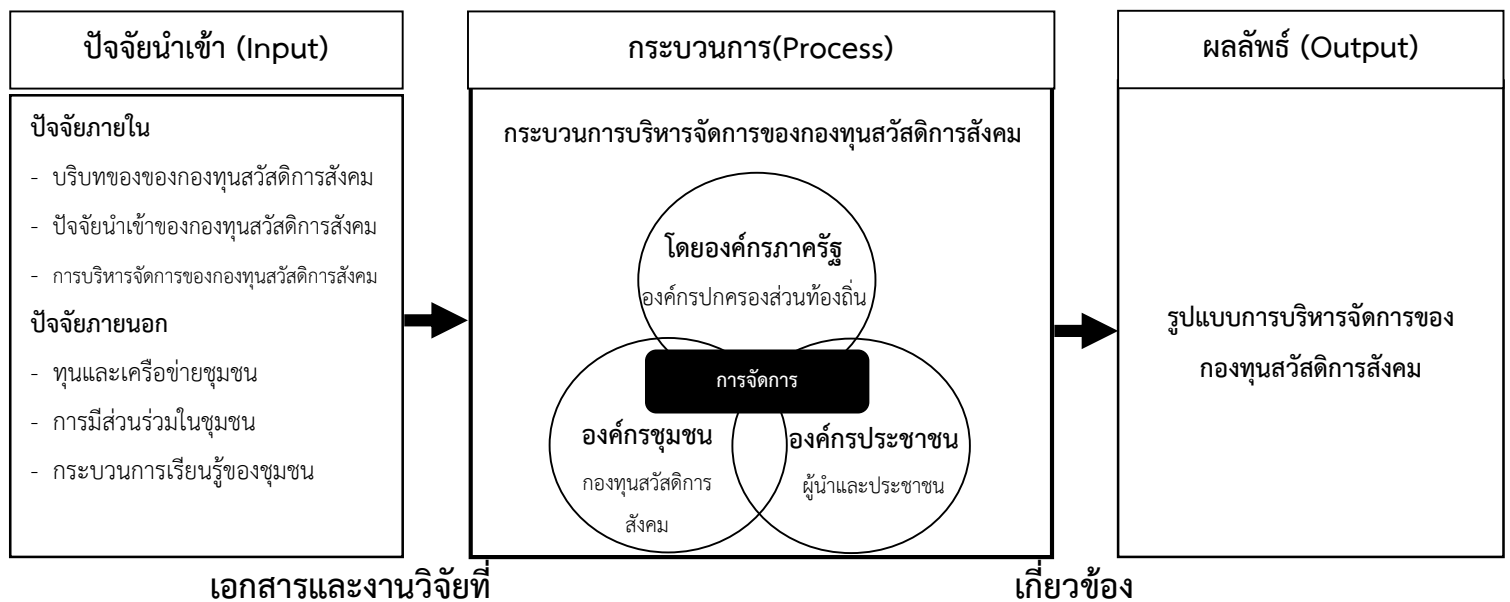
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1 กองทุนสวัสดิการชุมชนได้ข้อมูลการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนทั้งด้านปัจจัยเชิงบวกและเชิงลบเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนให้มีศักยภาพมากขึ้น

2 มีรูปแบบการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนและความเข้าใจในการบริหารจัดการกองทุนต่อคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการและสมาชิกกองทุนทำให้กองทุนสวัสดิการชุมชนมีการบริหารจัดการที่ดีขึ้นที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่มากขึ้น

3 คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนมีศักยภาพในการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนโดยผ่านคู่มือปฏิบัติในการบริหารจัดการเพื่อลดปัญหาที่เกิดขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การจัดการสวัสดิการสังคมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา เทศบาลตำบลสันทรายงาม อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย ได้ทำการทบทวนองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยต่างๆ ซึ่งครอบคลุมประเด็นศึกษาดังต่อไปนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชน

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการองค์กร

3. **สภาพการจัดการ** การจัดการสวัสดิการสังคมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา

เทศบาลตำบลสันทรายงาม อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคม

สวัสดิการสังคมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนทุกคนในสังคมตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งตาย อาจกล่าวได้ว่าวัฏจักรชีวิต (Life Cycle) ของคนในสังคมแต่ละคน ต้องได้รับการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น บริการด้านสุขภาพอนามัย บริการด้านการศึกษา บริการด้านที่อยู่อาศัย เป็นต้น ซึ่งมีคำถามว่า ใครควรจะทำหน้าที่จัดระบบบริการสวัสดิการสังคมให้กับประชาชน และใครควรจะได้รับบริการบ้าง คนทุกคนในสังคมหรือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคมควรจะได้รับบริการดูแลก่อน ทำอย่างไรที่จะทำให้คนในสังคมหรือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคมควรจะได้รับบริการดูแลก่อน ทำอย่างไรที่จะทำให้คนในสังคมได้รับการสวัสดิการสังคมอย่างทั่วถึง การกระจายบริการหรือทรัพยากรให้กับประชาชนที่มีลักษณะปัญหาหลากหลาย แตกต่างกันได้ รับบริการอย่างเป็นธรรม ประเด็นเหล่านี้ยังมีข้อโต้แย้งเป็นอย่างมากทั้งในด้านปรัชญา แนวคิด พัฒนาการของแต่ละสังคม และการประยุกต์ใช้ในลักษณะของนโยบาย แผนงานและกิจกรรม

ในอดีตการดูแลคุ้มครองสมาชิกของสังคมเป็นบทบาทหน้าที่ของสถาบันครอบครัว ครอบครัวจึงเป็นสถาบันแรกที่สำคัญต่อการสร้างระบบความมั่นคงของมนุษย์และสังคม ระบบการดูแลสมาชิกในครอบครัวจึงขึ้นอยู่กับสถานะทางเศรษฐกิจของแต่ละครอบครัวว่าเป็นอย่างไร แต่ถ้าครอบครัวใดไม่สามารถทำหน้าที่เบื้องต้นได้ ระบบสนับสนุนทางสังคมรองลงมาคือ ระบบเครือญาติ ระบบเพื่อนบ้าน ระบบชุมชนก็จะทำหน้าที่ให้การดูแลสงเคราะห์แบบชั่วคราว ในขณะที่องค์กรภาครัฐจะเข้ามามีบทบาทรับผิดชอบเมื่อระบบสนับสนุนทางสังคมที่ใกล้ชิดของบุคคลนั้นไม่สามารถทำหน้าที่ดังกล่าวได้ หน้าที่สำคัญของรัฐอีกประการหนึ่งคือ การดูแลรับผิดชอบให้ประชาชนที่เดือดร้อนให้ได้รับการสังคมขั้นพื้นฐานหรือบริการสวัสดิการสังคมจากรัฐ ฉะนั้นสิทธิของประชาชนในฐานะที่เป็นพลเมืองของรัฐ (Civil Right) ก็ควรจะได้รับบริการพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตจากรัฐ รัฐในฐานะผู้ปกครองซึ่งมีอำนาจโดยชอบธรรมมีหน้าที่จัดสรรทรัพยากรให้กับประชาชน ในอดีตรัฐกับประชาชนได้สร้างพันธสัญญาร่วมกันที่เรียกว่า “สัญญาประชาคม” ดังนั้นรัฐจึงมีหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของประชาชนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามอัตภาพของตน ประชาชนส่วนใหญ่จึงมีความศรัทธา เชื่อถือต่ออำนาจรัฐว่าเป็นผู้ที่เหมาะสมต่อการจัดบริการสวัสดิการสังคมได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะเห็นได้จากนโยบายของรัฐในรูปของกฎหมายและพระราชบัญญัติสวัสดิการสังคมของแต่ละประเทศ งานสวัสดิการสังคมจึงขึ้นอยู่กับระบบการเมืองการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคมวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ

อย่างไรก็ตาม การจัดบริการสวัสดิการสังคมซึ่งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่แตกต่างกัน เช่น กลุ่มประเทศเสรีนิยมประชาธิปไตยเชื่อว่าควรปล่อยให้กลไกตลาดทำหน้าที่จัดระบบบริการสวัสดิการสังคม รัฐจะปล่อยให้ประชาชนรับผิดชอบดูแลสวัสดิการของตนเอง รัฐจะเข้ามาทำหน้าที่ดูแลจัดสวัสดิการเฉพาะกลุ่มประชาชนที่ไม่สามารถดูแลตนเองได้ และได้สร้างเครื่องมือทดสอบความจำเป็น (Means-test) ขึ้นมา โดยจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งมาให้กับหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพื่อให้เกิดการกระจายบริการสวัสดิการสังคม

ให้กับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ขณะที่กลุ่มประเทศสังคมนิยมส่วนใหญ่เชื่อว่า รัฐควรมีหน้าที่จัดสรรทรัพยากรบริการสวัสดิการสังคมให้กับประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม รัฐในฐานะผู้ปกครองจะไม่ปล่อยให้บริการสวัสดิการสังคมเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล บริการของรัฐในลักษณะนี้ค้ำประกันความเสมอภาคของคนทุกคนในสังคมที่พึงได้รับบริการจากรัฐ เป็นต้น จากความเชื่อดังกล่าวจึงส่งผลให้งานสวัสดิการสังคมของแต่ละประเทศแตกต่างกัน

ปัจจุบันกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ทำให้กลุ่มประเทศสังคมนิยมส่วนหนึ่งล่มสลายไป สังคมโลกได้ก้าวเข้าสู่ระบบเสรีนิยมประชาธิปไตย งานสวัสดิการสังคมที่ปรากฏในลักษณะของรัฐสวัสดิการ (Welfare State) ส่วนหนึ่งได้ประสบปัญหาาร่วมกันที่สำคัญคือรัฐไม่สามารถแบกรับภาระงบประมาณค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นอย่างคาดการณไม่ถึงกับบริการสวัสดิการสังคมต่างๆ โปรแกรมการจัดบริการในลักษณะการช่วยเหลือทางสังคม (Public Assistance) ไม่สามารถตอบสนองปัญหาและความต้องการที่แท้จริงให้กับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคมได้ โดยเฉพาะการพัฒนาให้กลุ่มเป้าหมายสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว นอกจากนี้ยังมีข้อโต้แย้งของผู้บริหารประเทศส่วนหนึ่ง เชื่อว่ากลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคมเป็นกลุ่มคนเกียจคร้าน ไม่ยอมทำงานรอแต่รับบริการจากรัฐ ซึ่งไม่เป็นธรรมกับประชาชนส่วนใหญ่ที่ต้องทำงาน เสียภาษีให้รัฐ แต่รัฐต้องนำภาษีส่วนหนึ่งมาให้กับคนกลุ่มนี้ โดยแนวโน้มจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และมักจะพึ่งพาบริการของรัฐในระยะยาว รัฐจึงต้องแบกรับความรับผิดชอบกับประชาชนกลุ่มนี้โดยไม่จำเป็น ตัวอย่างเช่น สหรัฐอเมริกาในยุค 1990 เป็นต้นมา ได้ตัดทอนโปรแกรมการให้ความช่วยเหลือสวัสดิการเด็กและครอบครัวที่ต้องเลี้ยงดูเด็ก (The Aid to Families with Dependent Children – AFCD) แบบไม่มีที่สิ้นสุดได้ถูกยกเลิกไป จากนั้นปรับเป็นโปรแกรมบริการใหม่ที่ให้การช่วยเหลือแม่และเด็กในระยะเวลากำหนด เน้นการพัฒนาศักยภาพของแม่ ส่งเสริมให้แม่มีงานทำและมีรายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงดูเด็กและให้ครอบครัวช่วยเหลือตนเองมากขึ้นแทนการเป็นผู้รอรับบริการจากรัฐอย่างเดียว การจัดบริการสวัสดิการสังคมในอนาคตจึงได้รับการวิพากษ์ให้มีการทบทวนบทบาทของรัฐ ประเภทและลักษณะบริการสวัสดิการสังคมที่เป็นอยู่อาจไม่เหมาะสมและสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่แท้จริง สังคมไทยก็ประสบปัญหาในลักษณะดังกล่าวเช่นกัน ซึ่งเป็นผลจากภาวะวิกฤตด้านเศรษฐกิจในกลางปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา รัฐไม่สามารถจัดบริการในลักษณะของรัฐสวัสดิการโดยรัฐ (State Welfare) อีกต่อไป

การจัดสวัสดิการสังคมในปัจจุบันและอนาคตได้ปรับตัวใหม่ในลักษณะของสวัสดิการ (Workfare) แทน ขณะเดียวกันรัฐจำเป็นต้องใช้นโยบายการจัดวางระบบโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม (Social Safety Net) ที่ครอบคลุมคนทุกคนในสังคมเพื่อเป็นมาตรการรองรับปัญหาการว่างงานในอนาคตเช่นกัน การจัดบริการสวัสดิการสังคมเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคมแบบสงเคราะห์เฉพาะหน้าเริ่มถูกจำกัดวงให้เล็กลง รัฐได้พยายามผลักดันระบบสวัสดิการสังคมในรูปของโครงการแบบหลักประกันแทน ควบคู่กับ การ

กระจายอำนาจลงมายังภาคท้องถิ่นและภาคประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดบริการสวัสดิการสังคมมากขึ้น การจัดระบบสวัสดิการสังคมจึงไม่ใช่บทบาทของรัฐเพียงภาคเดียวเช่นที่ผ่านมา ประชาชนกลุ่มต่างๆ ได้มีการเคลื่อนไหวรวมกลุ่มและเรียกร้อง ผลักดันให้เกิดระบบสวัสดิการสังคมที่มีรูปแบบหลากหลายมากขึ้น โดยเริ่มจากความพร้อมของกลุ่มเล็กๆ ที่ตระหนักและเห็นความสำคัญของการสร้างระบบความมั่นคงทางสังคมให้กับกลุ่มของตนเองในลักษณะของกองทุนสวัสดิการชุมชน ที่อาศัยการระดมทุนตามศักยภาพของคนในชุมชนเป็นหลัก กระแสการเปลี่ยนแปลงระบบสวัสดิการสังคมไทยจึงขึ้นอยู่กับภาคส่วนต่าง ๆ มากกว่าการปล่อยให้รัฐทำหน้าที่ดูแลด้านสวัสดิการสังคมอีกต่อไป (ระพีพรรณ คำหอม, 2549)

พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 (ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 (มาตรา 3)) ได้มีการให้ความหมายของสวัสดิการสังคมว่า เป็นระบบการจัดบริการทางสังคมซึ่งเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม เป็นธรรม และให้เป็นไปตามมาตรฐาน ทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงานและการมีรายได้ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรม และบริการทางสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ และมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ

นอกจากนี้ นักวิชาการทั้งต่างประเทศและในประเทศไทยได้ให้นิยามความหมายของคำว่า “สวัสดิการสังคม” ไว้แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับการรับรู้ รวมถึงการให้คุณค่าแนวคิดที่แตกต่างกัน ในที่นี้สามารถแบ่งออกตามลักษณะที่ใช้การนิยาม กล่าวคือ

ประการแรก ลักษณะของคุณภาพชีวิตที่ดี หรือการกินดีหรืออยู่เย็นเป็นสุข ซึ่งหมายถึง การดำเนินงานของภาครัฐและภาคเอกชนที่มุ่งช่วยเหลือประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งในยามปกติ และยามประสบปัญหา การให้ความช่วยเหลือมีหลายรูปแบบ ทั้งที่เป็นเงิน สิ่งของ การดูแลและการให้บริการ (Cashes, Kinds, Care and Services) โดยมีองค์ประกอบของกิจกรรมหลายด้าน เช่น การศึกษา สุขภาพ และการสาธารณสุข การจัดหาที่อยู่อาศัย การจ้างงาน การมีหลักประกันรายได้ขั้นต่ำ และการบริการทางสังคม รวมถึงการมีระบบการประกันสังคม ทั้งนี้ ปัจจุบันยังคงใช้อยู่กับการจัดสวัสดิการท้องถิ่น ภายใต้ภารกิจการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ได้แก่ เด็ก เยาวชน สตรี คนพิการ ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส และผู้ป่วยเอดส์ นิยามนี้จึงให้ความสำคัญกับรูปแบบการจัดสวัสดิการพื้นฐานเป็นหลัก เช่น การช่วยเหลือเป็นเงินสงเคราะห์ เงินยังชีพผู้สูงอายุแบบขั้นบันได (อายุ 60-69 ปี ได้รับเบี้ยยังชีพ 600 บาทต่อเดือน อายุ 70-79 ปี ได้รับเบี้ยยังชีพ 700 บาทต่อเดือน อายุ 80-89 ปี ได้รับเบี้ยยังชีพ 800 บาทต่อเดือน

และอายุ 90 ปีขึ้นไป ได้รับเบี้ยยังชีพ 1,000 บาทขึ้นไป เบี้ยยังชีพคนพิการและเบี้ยยังชีพผู้ป่วยเอดส์และผู้ติดเชื้อเอชไอวี 500 บาทต่อเดือน เป็นต้น

ประการที่สอง ลักษณะสวัสดิการสังคมเป็นวัตถุประสงค์ (Aims) คือ สวัสดิการสังคมมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมในฐานะที่เป็นเป้าหมายหนึ่งของการพัฒนาสังคม ดังนั้น สวัสดิการสังคมยังอาจหมายถึงการกำหนดนโยบายสังคมโดยรัฐ ซึ่งจะมีผลต่อความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 บริการ ได้แก่ บริการประกันสังคม (Social Insurance) บริการช่วยเหลือประชาชนหรือการประชาสงเคราะห์ ปัจจุบันใช้เป็นการช่วยเหลือทางสังคม (Public Assistance or Social Assistance) และบริการทางสังคม (Social Services) อย่างไรก็ตาม สวัสดิการสังคมถือเป็นเป้าหมายสุดท้ายของนโยบายสังคมของรัฐที่ได้มีการดำเนินงานผ่านระบบการจัดบริการทางสังคมในลักษณะของแผนงานหรือโครงการ บริการและกิจกรรมทางสังคม สวัสดิการสังคมในความหมายนี้จึงเป็นเป้าหมายทางสังคมที่ผู้ปฏิบัติงานสวัสดิการสังคมคาดหวังว่าจะเกิดขึ้นในสังคมเพื่อทำให้กลุ่มเป้าหมายสามารถเข้าถึงระบบสวัสดิการสังคมที่ดีในสังคม

ประการที่สาม ลักษณะของโครงการ กิจกรรม หรือบริการ หมายถึงรวมถึง โครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่รัฐหรือสังคมจัดขึ้นเพื่อช่วยเหลือคนที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม ไม่สามารถช่วยตนเองได้ เพื่อป้องกันและขจัดปัญหาสังคม หรือปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคล กลุ่ม และชุมชน กิจกรรมดังกล่าวนี้ใช้บุคลากรนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องอย่างมากมาย อาทิ แพทย์ พยาบาล นักกฎหมาย นักการศึกษา วิศวกร นักบริหาร นักสังคมสงเคราะห์ รวมถึงนักวิชาชีพในสาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (Paraprofessional) โดยครอบคลุมบริการ 3 รูปแบบ ได้แก่ การประกันสังคม (Social Insurance) การช่วยเหลือประชาชนหรือการช่วยเหลือทางสังคม (Public Assistance or Social Assistance) และการบริการทางสังคม (Social Services) โดยจัดบริการดังกล่าวในรูปของโครงการหรือกิจกรรมให้กับประชาชน และมีการทดสอบคุณสมบัติของผู้ที่ควรจะได้รับสวัสดิการของรัฐ

ประการที่สี่ ลักษณะที่เป็นสถาบันทางสังคมเนื่องจากการจัดสวัสดิการสังคมเป็นการดำเนินงานตามนโยบายสังคมของรัฐ รัฐจึงจำเป็นต้องมีระบบและกลไกการจัดสรรทรัพยากรทางสังคมอย่างเป็นธรรม การจัดตั้งหน่วยงานสวัสดิการสังคมของรัฐเพื่อทำหน้าที่จัดสรรทรัพยากรทางสังคม การกระจายบริการไปยังกลุ่มเป้าหมายให้สามารถเข้าถึงบริการสวัสดิการสังคม การกำหนดคุณสมบัติและหลักเกณฑ์ของผู้รับสวัสดิการของรัฐซึ่งหากสถาบันสังคมเหล่านี้สามารถทำหน้าที่สร้างสวัสดิการที่ดีให้กับสมาชิกของตนเอง ก็จะไปสู่การมี “สังคมสวัสดิการ” (Welfare Society) เป็นสังคมที่มีการจัดระเบียบทางสังคมโดยใช้สถาบันทางสังคมต่างๆ ในสังคมให้ทำหน้าที่ส่งเสริมความเป็นอยู่ของคนในสังคมที่ดีสำหรับในประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2545 ได้ตั้งเป็นกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) การตั้งกระทรวงใหม่ขึ้นมาเพราะรัฐเชื่อว่า รัฐต้องจัดองค์กรสังคมขึ้นมาทำหน้าที่จัดระบบสวัสดิการสังคมของไทยนั่นเอง หาก

พิจารณาจากผลงาน สะท้อนให้เห็นว่าการตั้งองค์กรใหม่ของงานสวัสดิการสังคมไทยได้มีมิติที่กว้างไกลมาก เพราะมีการจัดตั้งหน่วยงานสวัสดิการสังคมใหม่ เช่น สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว สำนักส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชาย เป็นต้น ซึ่งต่อมา ได้มีการปรับโครงสร้างองค์กรใหม่โดยตั้งหน่วยงานใหม่ เช่น กรมกิจการผู้สูงอายุเพื่อรองรับการเป็นสังคมผู้สูงอายุของไทยในอนาคต เป็นต้น แต่กลไกของสถาบันสังคมที่มีอยู่ของรัฐยังมีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลน้อย อีกทั้งยังเข้าไม่ถึงกลุ่มเป้าหมายที่แท้จริง

ประการสุดท้าย ลักษณะที่คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และความเท่าเทียมของคนทุกคน ในสังคมซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ชีวิตของคนแต่ละคนที่จะต้องได้รับบริการสวัสดิการสังคมตั้งแตอยู่ในครรภ์ มารดา การได้รับสารอาหารที่มีประโยชน์ การคลอดจากครรภ์มารดาอย่างปลอดภัย การได้รับวัคซีนตามวัย เมื่อเติบโตถึงวัยเรียนก็ได้รับการศึกษาจากรัฐ การได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ เมื่อจบก็มีงานทำ มีรายได้เลี้ยงตัวเองและครอบครัว มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและสังคม เมื่อมีครอบครัวก็สามารถเลี้ยงดูครอบครัวได้ บทความดังกล่าวได้กล่าวถึงบริการสังคมพื้นฐานที่รัฐต้องจัดให้กับสมาชิกทุกคนในสังคมมีสิทธิได้รับ ควรมีโอกาสเข้าถึงบริการดังกล่าวอย่างเท่าเทียมกัน และสะท้อนสวัสดิการสังคมที่คนไทยพึงได้รับจากรัฐ

พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 (แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550) (ประจักษ์ น้ำประสานไทย, 2558) ได้กำหนดขอบเขตการจัดสวัสดิการสังคมในประเทศไทยไว้ในหมวด 1 แนวทางการจัดสวัสดิการสังคม ในมาตรา 3 และหมวด 1 แนวการจัดสวัสดิการสังคมในมาตรา 5 รวมทั้งสิ้น 7 มิติ อันได้แก่ 1) การศึกษา 2) สุขภาพอนามัย 3) ที่อยู่อาศัย 4) การทำงานและการมีรายได้ (การฝึกอาชีพ การประกอบอาชีพ) 5) นันทนาการ 6) กระบวนการยุติธรรม และ 7) การบริการสังคม ซึ่งสามารถดำเนินการจัดสวัสดิการสังคมได้ทั้งในลักษณะกว้างและลักษณะเฉพาะเจาะจง ทั้งนี้ การจัดสวัสดิการสังคมในลักษณะกว้าง มีรูปแบบดังต่อไปนี้

การส่งเสริมการพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคม โดยการส่งเสริมสนับสนุนในห้วงองค์กรสวัสดิการสังคมของรัฐ องค์กรสาธารณประโยชน์ องค์กรสวัสดิการชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมจัดสวัสดิการสังคมให้เป็นไปตามมาตรฐาน

การสงเคราะห์ เป็นรูปแบบหนึ่งที่ทำให้การช่วยเหลือเฉพาะหน้ากับกลุ่มเป้าหมายในงานสวัสดิการสังคมที่ได้รับความเดือดร้อน บริการที่จัดให้ เช่น บริการบ้านพักเด็กและครอบครัวเป็นบริการสังคมขั้นพื้นฐาน บริการด้านปัจจัยสี่ บริการจัดหาที่พักอาศัย บริการการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างปกติ

การคุ้มครอง เป็นบริการการคุ้มครองสวัสดิภาพของกลุ่มเป้าหมายให้ได้รับการดูแลทางสังคมทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว เป็นการจัดบริการที่เป็นไปตามนโยบายและกฎหมายด้านสังคมที่กำหนดไว้ เช่น สิทธิทางกฎหมายต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 สิทธิการคุ้มครองเด็กในพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 สิทธิ

การคุ้มครองผู้ถูกระทำและผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำและผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 เป็นต้น

การป้องกัน เป็นบริการป้องกันปัญหาทางสังคมที่จะเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น การเฝ้าระวังทางสังคม การเตือนภัยทางสังคม การให้ความรู้ ความเข้าใจเพื่อป้องกันความเสี่ยงในรูปแบบต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นกับเด็ก เยาวชน สตรี ผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น

การแก้ไข เป็นบริการที่จัดให้กับกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับความเดือดร้อนจากสถานการณ์ปัญหาต่างๆ เช่น การถูกล่วงละเมิดทางเพศ การใช้ความรุนแรงในครอบครัว การสูญเสียสมาชิกในครอบครัว เด็กและเยาวชน รวมถึงผู้สูงอายุที่ขาดผู้ดูแล เป็นต้น

การบำบัดฟื้นฟู เป็นบริการทางสังคมที่จัดให้กลุ่มเป้าหมายที่ได้รับผลกระทบด้านสุขภาพหรือสุขภาพจิตจากภาวะวิกฤต ภัยพิบัติต่างๆ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการบำบัดฟื้นฟูเยียวยาทางจิตใจ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสามารถปรับตัวและกลับคืนสู่สภาวะปกติที่จะใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้ต่อไป

นอกจากการจัดสวัสดิการสังคมในรูปแบบดังกล่าวแล้ว ยังมีการจัดสวัสดิการสังคมลักษณะเฉพาะเจาะจงเน้นเชิงระบบ ซึ่งจำกัดขอบเขตการจัดสาขาสวัสดิการโดยรวมโดยรัฐจะเลือกทำในขอบเขตสาขาการจัดสวัสดิการสังคมจาก 7 สาขา โดยเลือกทำในลักษณะของโครงการเฉพาะเพื่อตอบสนองกับความต้องการของประชาชนในสถานการณ์ปัญหาที่จำเป็น โดยทั่วไปจะขึ้นกับนโยบายสังคมของรัฐบาลที่สนใจ เน้นการสร้างระบบความมั่นคงทางสังคม หรือระบบการคุ้มครองทางสังคม การลงทุนในโครงการที่เอื้อสิทธิประโยชน์กับประชาชนส่วนใหญ่ โครงการที่ทุกประเทศมีการดำเนินงานชัดเจน เช่น โครงการบริการประกันสังคม แต่อาจมีการจัดสิทธิประโยชน์ในขอบเขตที่แตกต่างกันตามบริบททางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของแต่ละประเทศ องค์ประกอบของงานสวัสดิการสังคมในลักษณะที่นิยมใช้กันอย่างกว้างขวาง เพราะเกี่ยวข้องกับระบบการเงินการคลังของแต่ละประเทศที่จะจัดสรรผ่านโครงการต่างๆ ซึ่งมีรายละเอียดของบริการทั้ง 3 ประเภท ดังนี้

บริการประกันสังคม (Social Insurance) หมายถึง มาตรการหนึ่งในการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อคุ้มครองป้องกันประชาชนที่มีรายได้ประจำ ไม่ให้ได้รับความเดือดร้อนเมื่อต้องสูญเสียรายได้ทั้งหมดหรือบางส่วนหรือมีรายได้ไม่เพียงพอแก่การเลี้ยงชีพเพื่อให้มีหลักประกันด้านการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

บริการประกันสังคม (Social Insurance) เป็นบริการที่เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 โดยใช้ระยะเวลาการผลักดันให้เกิดนโยบายหลักประกันสังคมที่จะทำให้เกิดการสร้างหลักประกันกับผู้ประกันตนในสถานประกอบการอยู่นานถึง 38 ปี (พ.ศ. 2495 – 2533) หน่วยงานที่รับผิดชอบคือสำนักงานประกันสังคม (ส.ป.ส.) กระทรวงแรงงาน กฎหมายดังกล่าวบังคับให้สถานประกอบการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป ต้องจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคม การจ่ายเงินเข้ากองทุนประกันสังคมประกอบด้วย 3 ฝ่าย ได้แก่ นายจ้าง ลูกจ้าง และรัฐบาลในอัตราไม่เกินร้อยละ 1.5 ของค่าจ้างรายเดือนของลูกจ้างแต่ละคนเท่าๆ กัน โดยครอบคลุมให้ลูกจ้างได้สิทธิประโยชน์ทดแทนในระยะแรก 4 กรณี ได้แก่ กรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยนอกเวลาการทำงาน กรณีพิการทุพพลภาพ กรณีคลอดบุตรและกรณีเสียชีวิต ต่อมาเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2541 กองทุนประกันสังคมได้ขยายสิทธิประโยชน์ทดแทน

เพิ่มขึ้นอีก 2 กรณี คือ กรณีสงเคราะห์บุตรและกรณีชราภาพ ส่งผลให้ผู้ประกันตนต้องจ่ายเพิ่มอีกร้อยละ 2.0 และรัฐบาลสมทบเพิ่มร้อยละ 1.0 เงินสมทบที่ฝ่ายนายจ้างและลูกจ้างนำส่งร้อยละ 3.5 ต่อเดือน ในปี 2546 รัฐบาลเห็นว่าเศรษฐกิจเริ่มที่จะฟื้นตัวจึงประกาศเพิ่มอัตราเงินสมทบ 2 กรณีหลังเป็นร้อยละ 3.0 รวมเงินสมทบฝ่ายนายจ้างและลูกจ้างต้องนำส่งเป็นร้อยละ 4.5 ต่อเดือน จนกระทั่งวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2547 ได้ขยายครอบคลุมกรณีว่างงาน ทำให้มีการจัดเก็บเงินสมทบเพิ่มจากนายจ้างและลูกจ้างร้อยละ 0.5 และรัฐบาลสมทบเพิ่มอีกร้อยละ 0.25 รวมเงินสมทบของฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้างต้องนำส่งร้อยละ 5.0 ต่อเดือน ในปี พ.ศ. 2555 ซึ่งบริการประกันสังคมครอบคลุมจำนวนผู้ประกันตนทั่วประเทศ 11.7 ล้านคน ในมาตรา 33 ผู้ประกันตนภาคบังคับซึ่งเป็นผู้ประกันตนที่เป็นลูกจ้างในสถานประกอบการตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป มาตรา 39 ผู้ประกันตนโดยสมัครใจซึ่งเคยเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 ที่ได้ลาออกหรือสิ้นสุดการจ้างแต่ต้องการเป็นผู้ประกันตนต่อในระบบหลักประกันสังคม และมาตรา 40 ผู้ประกันตนโดยอิสระที่มีคุณสมบัติเป็นผู้ที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปี และไม่เกิน 60 ปีบริบูรณ์ ไม่เป็นผู้ประกันตนในมาตรา 33 และ 39 โดยจ่ายเงินสมทบ 2 ทางเลือก คือ

ทางเลือกที่ 1 จ่าย 100 บาท/เดือน (ผู้ประกันตนจ่าย 70 บาท รัฐสนับสนุน 30 บาท) ครอบคลุมสิทธิประโยชน์ 3 กรณี คือ กรณีเจ็บป่วย (เงินทดแทนการขาดรายได้เมื่อเจ็บป่วย) กรณีพิการทุพพลภาพ (เงินทดแทนการขาดรายได้เมื่อพิการทุพพลภาพ) และกรณีเสียชีวิต (เงินค่าจัดการศพ)

ทางเลือกที่ 2 จ่าย 150 บาท/เดือน (ผู้ประกันตนจ่าย 100 บาท รัฐสนับสนุน 50 บาท) ครอบคลุมสิทธิประโยชน์ 4 กรณี เพิ่มกรณีชราภาพ เงินบำเหน็จชราภาพ เงินออมกรณีชราภาพ (จากมาตรา 40 ประกันสังคม จาก www.sso.go.th สืบค้นเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2557) และได้มีการขยายความคุ้มครองทางสังคมจากกองทุนประกันสังคมให้กับกลุ่มแรงงานนอกระบบ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มอาชีพอิสระ และกลุ่มที่รับจ้างทำงานตามบ้าน

บริการการช่วยเหลือทางสังคม (Social Assistance) เป็นการช่วยเหลือประชาชนผู้ทุกข์ยากเดือดร้อน โดยฝ่ายผู้ให้บริการหรือหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนจะต้องมีการค้นหา สำนวจข้อเท็จจริงว่าผู้ที่จะได้รับบริการนั้นมีปัญหาความยากจนหรือเดือดร้อนจริง สมควรแก่การได้รับบริการช่วยเหลือ

บริการการช่วยเหลือทางสังคม (Social Assistance) มีการใช้คำนี้อยู่หลายคำ เช่น บริการประชาสงเคราะห์ การสงเคราะห์แบบให้เปล่า เป็นต้น หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบมีหลายหน่วยงาน เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ องค์กรสาธารณประโยชน์ องค์กรสวัสดิการสังคม องค์กรภาคเอกชน เป็นต้น บริการในลักษณะนี้เป็นบริการหนึ่งที่รัฐให้การช่วยเหลือแก่ประชาชนหรือครอบครัวที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ โดยหน่วยงานที่ให้การช่วยเหลือจะมีการทดสอบความจำเป็น (Means-test) ก่อนให้การช่วยเหลือถือเป็นบริการทดแทนชั่วคราว เป็นการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เฉพาะหน้า (Relief) เช่น การให้เงิน (Cashes) การให้สิ่งของหรือเครื่องอุปโภคบริโภค (Kinds) การให้บริการอื่น ๆ ที่จำเป็น (Services) ได้แก่ บริการให้คำแนะนำปรึกษา บริการให้ความรู้ บริการฝึกอาชีพ บริการจัดหางาน บริการจัดหาที่อยู่อาศัย เป็นต้น บริการเหล่านี้ถือเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการจัดบริการสวัสดิการสังคม ทำให้เกิดการเข้าใจผิดต่อวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ว่าเป็นการ

ช่วยเหลือสงเคราะห์เฉพาะหน้าเท่านั้น เมื่อผู้ใช้บริการได้รับการช่วยเหลือเบื้องต้นไปแล้ว นักสังคมสงเคราะห์จำเป็นต้องใช้วิธีการและกระบวนการทำงานต่อเนื่อง ร่วมกับผู้ใช้บริการเพื่อพัฒนาให้ผู้ใช้บริการได้จัดการกับปัญหาและพัฒนาตนเองและสังคมในระยะยาวได้

บริการการบริการสังคม (Social Services) หมายถึง หน้าที่รับผิดชอบอย่างหนึ่งของรัฐบาลและเอกชนที่มีต่อประชาชนในการจัดสวัสดิการในการจัดสรรบริการ เพื่อสร้างเสริมชีวิตความเป็นอยู่และสวัสดิการของประชาชนด้วยจุดมุ่งหมายของการป้องกัน การบำบัดความเดือดร้อน การสร้างเสริมและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขตามควรแก่สภาพ ทั้งนี้บริการสังคมจะแตกต่างจากบริการสาธารณสุขและสาธารณูปโภค (Public Services) ด้วยปัจจัยของการเป็นบริการที่มุ่งเน้นสวัสดิภาพของบุคคลมากกว่าการจัดสรรบริการทางกายภาพเพื่อชุมชนและโครงสร้างปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

บริการการบริการสังคม (Social Services) ปัจจุบันนิยมใช้คำว่า บริการมนุษย์ (Human Services) ที่มีความหมายกว้างเกี่ยวข้องกับการจ้างงานในลักษณะต่าง ๆ ที่คำนึงถึงความปลอดภัย ความมั่นคงของมนุษย์ การคำนึงถึงคุณภาพชีวิตของแรงงานในระบบและนอกระบบบริการสังคมจึงเป็นบริการที่รัฐหรือเอกชนที่มีความพร้อมทำหน้าที่จัดให้มีบริการสังคม ถือเป็นบริการทางเลือกที่รัฐเปิดโอกาสให้ภาคเอกชน ภาคประชาชน ภาคประชาสังคม ภาคชุมชน ได้เข้ามามีส่วนรับผิดชอบสังคมโดยจัดบริการให้กับประชาชนร่วมกับรัฐ เป็นการใช้กลไกตลาดเข้ามาจัดการที่มุ่งส่งเสริมสวัสดิภาพของบุคคลในสังคมให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขตามอัตภาพ ซึ่งผู้ใช้บริการสามารถเลือกใช้บริการได้ตามความต้องการของตนเอง เช่น บริการสุขภาพอนามัยของโรงพยาบาลเอกชน บริการสถานพักฟื้นผู้ป่วย/ผู้สูงอายุ บริการการศึกษาของเอกชน บริการสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน บริการศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในชุมชน เป็นต้น

ดังนั้น องค์ประกอบของงานสวัสดิการสังคมในลักษณะกว้าง 7 ด้านและองค์ประกอบของงานสวัสดิการสังคมในลักษณะเฉพาะเจาะจง 3 ด้าน ขึ้นอยู่กับการนำไปใช้ของนักสวัสดิการสังคม สำหรับในสังคมไทยนำมาใช้ทั้ง 2 ลักษณะ ทั้งด้านกว้างและด้านเฉพาะเจาะจง โดยทั่วไปแล้วสังคมไทยรู้จักบริการสวัสดิการสังคมในลักษณะแคบมากกว่าโดยบริการประกันสังคมถือเป็นบริการที่นำไปสู่การสร้างความมั่นคงทางสังคมให้กับลูกจ้างผู้ใช้แรงงานที่พัฒนาขยายความครอบคลุมและสิทธิประโยชน์ทดแทนมากขึ้น ขณะที่บริการสงเคราะห์ประชาชนยังคงเป็นบริการที่รัฐต้องจัดสรรงบประมาณการช่วยเหลือกับผู้เดือดร้อน เป็นต้น ปัจจุบันรัฐพยายามใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรสาธารณประโยชน์ องค์กรสวัสดิการชุมชน องค์กรภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดสวัสดิการสังคมมากขึ้น

การจัดสวัสดิการสังคมของไทยในปัจจุบันได้คำนึงถึงหลักการที่สอดคล้องกับความเป็นสากลสำคัญ ได้แก่

สิทธิมนุษยชน (Human Rights) สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้กำหนดถึงสิทธิของบุคคล เด็กและเยาวชน สตรี คนพิการทุพพลภาพ ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ เน้นให้มี

การพิทักษ์ ปกป้อง คุ่มครอง โดยเฉพาะบริการพื้นฐานที่ประชาชนไทยควรจะได้รับ เช่น บริการการศึกษา ภาคบังคับ 12 ปี เป็น 15 ปี บริการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า สิทธิของชุมชน เป็นต้น

ความต้องการขั้นพื้นฐาน (Basic Needs) ประชาชนทุกคนควรได้รับบริการสวัสดิการสังคมขั้นพื้นฐานจากรัฐ บริการที่มุ่งตอบสนองปัญหาและความต้องการของคนในสังคม โดยทั่วไปบริการพื้นฐานถือเป็นบริการขั้นต่ำสุด (Minimum Needs) ที่รัฐต้องจัดให้กับคนในสังคม เช่น การศึกษาภาคบังคับ และบริการสุขภาพอนามัย เป็นต้น รัฐได้กำหนดให้มีเครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) เพื่อให้สามารถตอบสนองกับปัญหาและความต้องการของคนในสังคมได้ในระดับหนึ่ง

ความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice) หลักการสำคัญข้อนี้ บริการสวัสดิการสังคมที่ดีจะต้องเป็นบริการที่อยู่บนพื้นฐานความถูกต้องของกฎหมาย ความยุติธรรมทางสังคมบริการที่ไม่เลือกปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นเพศ ชนชั้น สีผิว ศาสนา วัฒนธรรม หลักการข้อนี้ยังแสดงถึงความครอบคลุม ครบถ้วนของบริการที่ประชาชนพึงจะได้รับ การเข้าถึงบริการสวัสดิการสังคมโดยไม่ถูกกีดกันออกไป นัยนี้ หมายถึง การจัดสรรความยุติธรรม (Distributive Justice) ให้กับคนในสังคม และถือเป็นประเด็นสำคัญที่บริการสวัสดิการสังคมจะละเลยมิได้

การมีส่วนร่วมของคนในสังคมทุกระดับ (Participation) บริการสวัสดิการสังคมจำเป็นต้องตระหนักถึงหลักการมีส่วนร่วมของคนทุกคนในสังคม เพราะบริการสวัสดิการสังคมเป็นบริการที่เกี่ยวข้องกับคนในสังคมตั้งแต่เกิดจนตาย เพราะฉะนั้นจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้คนทุกกลุ่มทุกระดับที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่ร่วมคิดค้นปัญหา ร่วมวิเคราะห์ ร่วมวางแผน ร่วมจัดบริการ และร่วมติดตามประเมินผลบริการที่จัดให้ว่าเป็นที่พึงพอใจ และสอดคล้องกับความต้องการของคนในสังคมมาน้อยเพียงใด

ความโปร่งใส (Transparency) หลักการข้อนี้เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนองค์กรต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดบริการสามารถเข้ามาร่วมตรวจสอบถึงความถูกต้องความเหมาะสมของโครงการโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนผู้ใช้บริการเป็นหลัก โดยองค์กรจะต้องใช้กระบวนการประชาธิปไตยเข้ามาในการจัดบริการสวัสดิการสังคม เช่น การมีตัวแทนเข้ามาเป็นปากเสียงและการติดตามตรวจสอบผลงานของรัฐให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง เป็นต้น

ความเสี่ยงทางสังคม (Social Risks) สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกจากภาวะโลกร้อนส่งผลกระทบต่อการศึกษาภัยพิบัติที่รุนแรง รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในระดับโลกได้นำไปสู่สถานการณ์ความเสี่ยงทางสังคม เนื่องจากการเชื่อมโยงถึงกันของผู้คนในประเทศต่าง ๆ และการพึ่งพาอาศัยกันมากขึ้น ทั้งในด้านความสัมพันธ์ทางการค้า และห่วงโซ่อุปทาน กระแสการไหลทางการเงินระหว่างประเทศ การอพยพเคลื่อนย้ายของแรงงาน การสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้กำแพงของการเกี่ยวข้องกันไร้พรมแดน และส่งผลกระทบต่อระหว่างประเทศได้ง่าย เช่น ปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ความไม่เสมอภาคและความไม่เท่าเทียมกัน การขาดแคลนปัจจัยการผลิต การว่างงาน การได้รับค่าจ้างและค่าตอบแทนที่ไม่เป็นธรรม ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง แรงงานราคาถูก นโยบายสวัสดิการสังคมจึงต้องเพิ่มระบบการคุ้มครองทางสังคมกับกลุ่มเสี่ยง เช่น เด็ก สตรี คนยากจน คนพิการ และผู้สูงอายุที่

ยากลำบาก หลักการข้อนี้จึงคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนและชุมชนจากการลงทุนโครงการขนาดใหญ่ เป็นต้น

ยิ่งไปกว่านั้น การจัดสวัสดิการสังคมของสังคมไทยในปัจจุบัน ควรพิจารณาถึงองค์ประกอบบนฐาน 3 ฐานสำคัญ (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2549)อันได้แก่

ฐานทรัพยากรธรรมชาติ ประชาชนจะเกิดภาวะการกินดีอยู่ดีได้ ถ้ามีดิน มีที่ทำกิน มีน้ำอุดมสมบูรณ์ มีป่าไม้ และความหลากหลายทางชีวภาพ สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านี้ได้โดยง่าย แต่ในปัจจุบันแรงกดดันภายใต้ระบบทุนนิยมทำให้การบริโภคและความต้องการมีมากขึ้นเรื่อยๆ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติจึงมีมากขึ้นด้วย ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งมีจำกัด ลดน้อยลงไป

ฐานนวัตกรรมชุมชน ในชุมชนแต่ละชุมชนมีประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สะสมกันมา สิ่งเหล่านี้เมื่อนำมาใช้ก็ทำให้เกิดนวัตกรรมชุมชน และเกิดระบบการพึ่งพาอาศัย แต่ในปัจจุบันคนส่วนใหญ่ไม่ได้ดำรงชีพอยู่ในชุมชนชนบทหรือชุมชนเกษตรกรรม นวัตกรรมชุมชนจึงไม่สามารถนำไปใช้ในชุมชนอุตสาหกรรมและการค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ฐานสิทธิพื้นฐานทางสังคม ในประเทศทุนนิยมก้าวหน้าที่มีระบอบประชาธิปไตย มีความโปร่งใส มีความยุติธรรมและความสมดุลของสังคม “สิทธิทางสวัสดิการ” เป็นนโยบายแห่งรัฐ เป็นกฎหมายแห่งรัฐ ไม่ได้เป็นเรื่องของนโยบายของพรรคการเมือง แต่เป็นสิทธิพื้นฐานและประชาชนก็ร่วมกันปกป้องสิทธิพื้นฐานนี้ โดยสิทธิเหล่านี้จะเป็นจริงและสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อประชาชนตระหนักรู้ ทวงสิทธิ และปกป้องสิทธิสวัสดิการบนพื้นฐานของสิทธิจึงต้องอาศัยขบวนการประชาชน ภาคประชาสังคมที่มีความรู้ความเข้าใจ และวางแผนสิทธิของตน สวัสดิการที่ได้จากสิทธิพื้นฐานทางสังคมจึงมีความสัมพันธ์กับการเมือง การเรียกร้อง ต่อรอง และการมีนโยบายสาธารณะแห่งรัฐด้านสวัสดิการ

อย่างไรก็ดี การจัดสวัสดิการสังคมของไทยได้พิจารณาถึงหลักการที่สอดคล้องกับหลักการสากลมากขึ้น กล่าวคือ ได้ให้ความสำคัญกับหลักสิทธิมนุษยชน ความต้องการขั้นพื้นฐาน ความเป็นธรรมทางสังคม การมีส่วนร่วมของประชาชน และความโปร่งใส (สันต์ชัย รัตนะขวัญ, 2560) ดังต่อไปนี้

สิทธิมนุษยชน สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญได้กำหนดถึงสิทธิบุคคล สิทธิของเด็ก สตรี คนชราและผู้พิการทุพพลภาพ โดยเน้นให้มีการพิทักษ์ ปกป้อง และคุ้มครองมากขึ้น

ความต้องการพื้นฐาน โดยทั่วไปบริการพื้นฐานถือเป็นบริการขั้นต่ำสุดที่รัฐต้องให้กับคนในสังคมเช่น การศึกษาภาคบังคับ บริการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย เป็นต้น

ความเป็นธรรมทางสังคม บริการสวัสดิการสังคมที่ดีต้องเป็นบริการที่อยู่บนพื้นฐานของความถูกต้องตามกฎหมาย ความยุติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติทางเพศ ชนชั้น สีผิว ศาสนา และวัฒนธรรม

การมีส่วนร่วมของประชาชน บริการสวัสดิการสังคมต้องตระหนักถึงหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกระดับ เพราะสวัสดิการสังคมเป็นบริการที่เกี่ยวข้องกับประชาชนในสังคมตั้งแต่เกิดจนตาย จึงจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้ทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกระดับที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในสังคม

ความโปร่งใส เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชน องค์กรต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถเข้ามาตรวจสอบถึงความถูกต้อง ความเหมาะสมของโครงการ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนผู้ให้บริการเป็นหลัก โดยต้องใช้กระบวนการทางประชาธิปไตยในการจัดบริการสวัสดิการสังคม

จากหลักการจัดสวัสดิการสังคมข้างต้นนั้น สะท้อนให้เห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนนับว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา ดังนั้น การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาด้านต่างๆ หากประชาชนไม่มีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของแล้ว การดำเนินกิจกรรมด้วยตนเองนั้นอาจไม่ประสบความสำเร็จจนเกิดความยั่งยืนได้ แต่หากประชาชนมีความเข้าใจในกระบวนการดำเนินการอย่างถ่องแท้ สามารถคาดหวังประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง ครอบครัว และชุมชน ตลอดจนได้รับข้อมูลข่าวสารที่เพียงพอจนเกิดความตระหนักในปัญหา และหาทางปรับปรุงแก้ไขจนเกิดการตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และสามารถดำเนินงานพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนให้เพิ่มขึ้น (ประเสริฐ เทพทะเล, 2554)

รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะนั้น แตกต่างกันไปตามบริบททางสังคมของแต่ละชุมชน ซึ่งจากการทบทวนองค์ความรู้จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง สามารถจำแนกออกเป็น 7 รูปแบบสำคัญ อันได้แก่

การจัดสวัสดิการจากฐานองค์กรการเงินชุมชน คือ การที่ชุมชนมีการรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มองค์กรการเงินของชุมชนอยู่แล้ว โดยในช่วงเริ่มต้นนั้น องค์กรการเงินนี้มีการดำเนินกิจกรรมด้านการเงิน โดยให้สมาชิกเข้าร่วมกลุ่มเพื่อระดมเงินออม สมาชิกจะได้รับสิทธิในการกู้ยืมเงินจากกลุ่มภายใต้ระเบียบและข้อกำหนดของกลุ่ม เช่น การกู้ยืมเงินเพื่อประกอบอาชีพ การกู้ยืมเงินเพื่อขยายกิจการ เป็นต้น โดยไม่มีการจัดสวัสดิการในด้านอื่นอีกนอกจากการให้บริการด้านการเงิน มีการทำหน้าที่เหมือนกับเป็นธนาคารหรือสหกรณ์การเงิน ตัวอย่างของกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนประเภทนี้ ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์และกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ต่อมากลุ่มออมทรัพย์ต่างๆ เหล่านี้ได้เล็งเห็นว่า การให้สวัสดิการด้านการเงินเป็นเพียงการแก้ไขปัญหาเพียงด้านเดียวเท่านั้น มิได้ครอบคลุมชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ดังนั้น จึงเกิดความคิดที่จะจัดสวัสดิการขึ้นโดยใช้องค์กรการเงินเป็นฐาน ใช้เงินที่มีอยู่เป็นเครื่องมือในการจัดสวัสดิการเพื่อสมาชิกในชุมชน ซึ่งข้อได้เปรียบขององค์กรสวัสดิการชุมชนที่ใช้กลุ่มองค์กรการเงินชุมชนเป็นฐานก็คือ กลุ่มสามารถคิดค้นรูปแบบการจัดสวัสดิการของตนเองได้อย่างอิสระ ไม่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของแหล่งเงินทุน ทำให้ปลอดจากการควบคุมขององค์กรภายนอกเพราะใช้เงินของตนเองส่งผลให้การจัดสวัสดิการทำได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการของชาวชุมชนได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างการจัดสวัสดิการสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะที่มีฐานจากองค์กรการเงินชุมชน ได้แก่ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์แบบพัฒนาครอบครัวชีวิตของครูชบ ยอดแก้ว กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อพัฒนาคุณธรรมครอบครัวชีวิตตามแนวทางของพระสุบิน ปณีโต และกลุ่ม ออมทรัพย์ อำเภोजันนะ จังหวัดสงขลา เป็นต้น

การจัดสวัสดิการจากฐานการผลิตและธุรกิจชุมชน เป็นรูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนที่มีต้นกำเนิดมาจากการที่ชาวชุมชนได้ใช้เวลาว่างในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์นอกเหนือจากการประกอบอาชีพหลัก ซึ่งผลิตภัณฑ์นี้มีรากฐานมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสมกันมาอย่างยาวนาน เช่น การทอผ้า การทอเสื่อ การทำเครื่องจักสาน และเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น ต่อมาเมื่อการทำไร่ไถนาซึ่งเป็นอาชีพหลัก ไม่สามารถ

ตอบสนองความต้องการในการดำรงชีพได้ชาวบ้านจึงได้นำการผลิตที่เป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมออกขายเพื่อหารายได้เสริม เริ่มจากการทำโดยปัจเจกชน จนกระทั่งมีการรวมตัวกับกลุ่มการผลิต การรวมตัวกันเพื่อผลิตสินค้าที่เรียกกันว่า เป็นสินค้าพื้นเมือง โดยจัดตั้งขึ้นเพื่อให้กลุ่มสมาชิกสามารถขายสินค้าได้อย่างเป็นกิจจะลักษณะ และมีรายได้แน่นอน การรวมกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จและยั่งยืน นำไปสู่ผลกาไรที่มากขึ้น เมื่อมีผลกาไรมากขึ้นก็มีเงินเหลือ จึงเกิดความคิดที่จะนำผลกาไรที่เหลือนั้นมาจัดเป็นสวัสดิการให้กับสมาชิกในกลุ่ม ดังตัวอย่างของการจัดสวัสดิการที่มาจากฐานการผลิตชุมชนได้แก่ กลุ่มพรรณไม้อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด และกลุ่มแพพรรณ (กลุ่มแม่หญิงทอผ้า) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นต้น

การจัดสวัสดิการจากฐานความเชื่อและอุดมการณ์ เป็นการจัดสวัสดิการที่เกิดขึ้นเนื่องจากกลุ่มความเชื่อทางศาสนาได้มีการรวบรวมสมาชิกมาอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ในการสร้างสรรค์สังคมใหม่และมีแนวทางในการดำเนินชีวิตตามฐานอุดมการณ์ของตนเอง ซึ่งอุดมการณ์ดังกล่าวมักจะเป็นอุดมการณ์ทางศาสนา การจัดกิจกรรมด้านสวัสดิการกระทำขึ้นเพื่อให้สมาชิกสามารถมีชีวิตอยู่ได้อย่างพอเพียงและดำรงไว้ซึ่งอุดมการณ์ รวมถึงสานต่ออุดมการณ์นั้นได้ตามความเชื่อและศรัทธา กล่าวคือ ให้มีชีวิตอยู่ได้แต่ไม่ได้เจาะจงให้เกิดการยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของสมาชิก ตัวอย่างของสวัสดิการประเภทนี้ได้แก่กลุ่มชุมชนศิระะโฮโตก จังหวัดศรีสะเกษ

การจัดสวัสดิการจากฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ การจัดสวัสดิการที่ยึดคติดั้งเดิมที่ชาวบ้านต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีพ เช่น การเก็บของป่า การล่าสัตว์ และการทำเกษตรแบบดั้งเดิม เป็นต้น โดยมีธรรมชาติป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งอาหารและปัจจัยในการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้ แหล่งอาหารตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ยังเป็นแหล่งสร้างรายได้และลดรายจ่ายให้กับชุมชนอีกด้วย ดังนั้น หากสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายก็เท่ากับเป็นการทำลายวิถีชีวิตและแหล่งอาหารรวมถึงความอยู่รอดของชาวชุมชน ตัวอย่างการจัดสวัสดิการรูปแบบนี้ ได้แก่ กลุ่มชุมชนศิระะโฮโตก จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งทำการกสิกรรมไร้สารพิษ การขยายพันธุ์พืชสมุนไพรและการทำกิจกรรมวัตถุประสงค์สมุนไพร เป็นต้น

การจัดสวัสดิการจากฐานชุมชนเมือง เป็นการจัดสวัสดิการที่เกิดขึ้นในแหล่งชุมชนแออัดในเมืองใหญ่ ที่ชาวชุมชนไม่มีสวัสดิการจากการทำงานเฉกเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป ปัญหาพื้นฐานของชาวชุมชนแออัดส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาด้านที่อยู่อาศัยสวัสดิการจากฐานชุมชนเมืองจะมาในรูปแบบของการพัฒนาสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น เพื่อสุขอนามัยของชาวชุมชน เช่น การกำจัดขยะโดยการนำขยะที่เก็บและคัดแยกไปขายแล้วนำเงินมาเข้ากลุ่ม เพื่อออมไว้เป็นสวัสดิการ หรือการรวมกลุ่มกันจัดหาที่อยู่อาศัยถาวรของชุมชน เช่น ชุมชนบ้านมั่นคง เป็นต้น

การจัดสวัสดิการผู้ยากลำบาก เป็นการจัดสวัสดิการโดยผู้ที่ประสบปัญหาความยากลำบากเป็นผู้จัดสวัสดิการของตนเองโดยการรวมกลุ่มกันและบริหารจัดการกันเอง ตั้งแต่การกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกสมาชิกากำหนดสิทธิและผลประโยชน์ที่สมาชิกพึงได้รับ รวมถึงการบริหารจัดการกองทุน สวัสดิการรูปแบบนี้เกิดจากการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (SIF) การจัดสวัสดิการโดยผู้ยากลำบากสามารถจัดได้หลายรูปแบบแตกต่างกันไปตามสถานะและความต้องการของสมาชิก โดยรูปแบบแรก คือ การจัดในลักษณะ

กองทุนสงเคราะห์ที่มีเครือข่ายทำงานในเชิงสังคมสงเคราะห์อยู่แล้ว เช่น เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอดส์ คนพิการ เป็นต้นและรูปแบบต่อมาได้แก่ การจัดสวัสดิการในลักษณะของการจัดกองทุนสงเคราะห์ร่วมกับกองทุนหมุนเวียนเป็นการจัดกองทุนทับซ้อนกันคือ กองทุนหมุนเวียนมักจะเป็นกองทุนสนับสนุนการประกอบอาชีพ มีการให้สมาชิกกู้เงินเพื่อประกอบอาชีพหรือตั้งกลุ่มผลิตภัณฑ์เมื่อสมาชิกนำเงินมาชำระในรูปแบบของเงินต้นและดอกเบี้ยทางกองทุนจะแยกดอกเบี้ยไปใส่ไว้ในกองทุนสงเคราะห์ เพื่อวัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือ ผู้ยากลำบากที่ได้รับการคัดเลือกตามคุณสมบัติที่กองทุนกำหนดกองทุนสงเคราะห์นี้ไม่มีการหมุนเวียนเงิน เหมือนกับกองทุนหมุนเวียนเมื่อมีการใช้จ่ายให้กับผู้ด้อยโอกาสก็จะไม่ได้รับคืนหมดแล้วหมดเลยรูปแบบการจัดสวัสดิการโดยผู้ยากลำบากรูปแบบสุดท้าย ได้แก่การสมทบกองทุนสวัสดิการชุมชนคือ มีการสมทบตามอัตราวงเงินกองทุนสวัสดิการออมทรัพย์ที่มีอยู่แล้วในอัตรา 1 : 1 โดยมีเงื่อนไขว่าใช้เฉพาะดอกผลที่เกิดขึ้น และผู้ยากลำบากที่ไม่ได้เป็นสมาชิกจะอยู่ในความรับผิดชอบของเครือข่าย ตัวอย่างของกองทุนสวัสดิการในลักษณะนี้ ได้แก่ ชมรมคนพิการ โครงการกองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลา เป็นต้น

การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุโดยผู้สูงอายุ เป็นการจัดสวัสดิการที่มีที่มาจากที่ภาครัฐได้สนับสนุนงบประมาณในการดูแลผู้สูงอายุ ทั้งในรูปแบบของเงินสงเคราะห์ผู้สูงอายุศูนย์บริการผู้สูงอายุ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และกองทุนกู้ยืมเพื่อการประกอบอาชีพผู้สูงอายุ กองทุนผู้สูงอายุรวมถึงกองทุนสนับสนุนกระบวนการจัดสวัสดิการโดยผู้สูงอายุ ซึ่งส่งผลให้ผู้สูงอายุมีการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย รวมตัวกันเป็นขบวนการผู้สูงอายุ สู่ดอกผลที่นำไปใช้ในการจัดสวัสดิการได้ ก่อให้เกิดภาพพจน์ใหม่ที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของผู้สูงอายุที่ไม่เป็นภาระกบฏุกหลาน แต่เป็นแหล่งความรู้ประสบการณ์และทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่ชนรุ่นหลัง

เมื่อพิจารณาถึงหลักการมีส่วนร่วมในชุมชน การมีส่วนร่วมโดยทั่วไปแล้ว หมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า จะเป็นการตัดสินใจเพียงอย่างเดียว ยังใช้การตัดสินใจควบคู่ไปกับการดำเนินงาน (Implementation) ด้วย เช่น ในการจัดองค์กร การกำหนดกิจกรรมการพัฒนา และการตัดสินใจยังมีความเกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องผลประโยชน์ (Benefits) และการประเมินผล (Evaluation) ในกิจกรรมพัฒนาด้วย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมโดยหลักการของแผนฯ ดังกล่าว ประกอบด้วย ประการแรก คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวางแผน เพื่อสนองเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญมาตรา 76 และนโยบายรัฐบาล รวมทั้งเป็นการสร้างความต่อเนื่องจากกระบวนการวางแผนฯ ฉบับที่ 8 ประการที่สอง ตั้งอยู่บนพื้นฐานการจัดทำวิสัยทัศน์ที่ร่วมกันคิด ร่วมกันทำของสังคมไทย ในอีก 20 ปีข้างหน้า และประการสุดท้าย เป็นแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระยะปานกลาง ที่มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของประเทศไทยระยะยาว ในส่วนของปรัชญาการพัฒนาหรือแนวคิดหลักทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกันว่า หัวใจสำคัญหรือแก่นแท้ของแผนฯ ฉบับที่ 9 ยังคงให้ “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาต่อเนื่องจากแผนฯ 8 โดยนำปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นพื้นฐานการพัฒนาทุกเรื่อง

ในการกำหนดกรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติให้ความสำคัญกับ “กระบวนการมีส่วนร่วม” ที่ไม่ได้หมายความว่าเพียงการดึงประชาชนเข้ามามีส่วน

ร่วมในกิจกรรมตามที่หน่วยงานภาครัฐ หรือนักวิชาการกำหนดขึ้นมาเท่านั้น แต่เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมและวิธีการดำเนินการตั้งแต่ต้นด้วยตนเอง

ดังนั้น ความสำคัญของการมีส่วนร่วมจึงอยู่ที่ความต่อเนื่องของกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นค้นหาปัญหาสาเหตุ ร่วมวางแผน ร่วมกำหนดสิ่งที่พึงปรารถนา หรือสิ่งที่ต้องการจะเป็นสามารถติดตามและประเมินผลได้ ซึ่งกระบวนการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมถือเป็นหัวใจสำคัญของการกำหนดแผนฯ ฉบับที่ 9 อย่างจริงจัง ด้วยเหตุนี้ ผู้ที่จะได้รับผลประโยชน์โดยตรงต่อกระบวนการมีส่วนร่วมก็คือประชาชนที่มีโอกาสตรวจสอบ หรือสำรวจศักยภาพของพื้นที่และชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เข้าใจปัญหาและประสบการณ์แก้ไขปัญหาจากมุมมองอื่น ๆ ที่ถือเป็นการเปิดโลกทัศน์ให้กว้างมากขึ้น การพิจารณาปัญหาต่าง ๆ อย่างเชื่อมโยงกันมากขึ้น ทำให้ประชาชนมีการตื่นตัวเกิดสำนึกรักท้องถิ่นและสำนึกรับผิดชอบร่วมต่อบ้านเมือง

การมีส่วนร่วมของคนชุมชน เป็นการที่ประชาชนมีโอกาสเข้าร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนา และต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับที่มีผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของตนเองนอกจากนี้ หลักการและแนวทางในการพัฒนา ยังยึดถือการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักสำคัญ คือขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ ต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น กล่าวคือ ร่วมหาข้อมูล ร่วมหาสาเหตุปัญหา ร่วมปรึกษาหารือ หรือทางแก้ไขปัญหา ร่วมการตัดสินใจ ร่วมวางแผนงาน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมติดตามผลงาน จนถึงขั้นการร่วมบำรุงรักษาในระยะยาว

จากแนวคิดข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ไขปัญหา และร่วมรับผลประโยชน์ ดังนั้น การเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการ ย่อมแสดงให้เห็นถึงความตระหนัก ในความเป็นเจ้าของ การมีจิตสำนึกร่วม ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ และสามารถตอบสนองความต้องการของบุคคล จนเกิดความพึงพอใจในที่สุด

นอกจากนี้ การจัดสวัสดิการสังคมโดยชุมชน ยังต้องอาศัยแนวความคิดการมีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นส่วนสำคัญต่อความสำเร็จของการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นระดับชาติ ระดับท้องถิ่น และระดับชุมชน ทั้งนี้ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นเกิดจากปัญหาและความล้มเหลวในการดำเนินการพัฒนาในอดีต ซึ่งให้ความสำคัญกับบทบาทของคนภายนอกชุมชน ละเลยศักยภาพและความสามารถของคนในชุมชน อันนำมาซึ่งความไม่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของคนในชุมชน นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้น จึงมีการทบทวนถึงประสบการณ์การพัฒนาที่ผ่านมาทำให้ได้ข้อสรุปว่าคนในท้องถิ่นควรจะเป็นผู้กำหนดเป้าหมายสุดท้ายในการพัฒนาโดยเฉพาะกระบวนการการมีส่วนร่วมน่าจะได้มีส่วนในการวิเคราะห์สภาพปัญหา และแนวทางแก้ไขรวมทั้งการตัดสินใจและประเมินผลด้วยคนในระดับหมู่บ้านหรือชุมชน ควรจะมีทิศทางเป็นไปในทางใดเพื่อที่จะให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา วัฒนธรรม และค่านิยมที่แท้จริงของคนในชุมชน

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดสวัสดิการสังคมนั้น ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงาน ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา การพิจารณาปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การค้นหาสาเหตุแห่งปัญหา การค้นหา และพิจารณาแนวทางวิธีการในการแก้ไขปัญหา การดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา จนถึงการประเมินผลของกิจกรรมการพัฒนา โดยจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่จะกำหนดปัญหา และความต้องการด้วยตนเอง โดยเฉพาะในขั้นตอนของการวางแผนแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นขั้นตอนของการเริ่มคิด เริ่มทำ และเริ่มตัดสินใจด้วยการวิเคราะห์ถึงปัญหาและความต้องการตามบริบทชุมชนที่เป็นอยู่ อันเป็นการสร้างความรู้สึกลงถึงการเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหา และการเป็นเจ้าของความสำเร็จ เมื่อได้ผลลัพธ์ของปัญหานั้นได้รับการแก้ไขจนสำเร็จลุล่วง

ในการดำเนินงานเพื่อให้ได้มาซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดสวัสดิการสังคมในชุมชนนั้น ควรเริ่มจากการสร้างศรัทธาหรือความเชื่อถือสำหรับคนในชุมชนผู้ที่จะดำเนินงานพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องมีวิธีการต่างๆ ที่จะทำให้ผู้นำชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นเกิดความเชื่อถือศรัทธาจากนั้นจึงก่อตั้งกลุ่มในชุมชน ซึ่งโดยปกติแล้วกลุ่มที่รู้จักรวมตัวกันได้ดีที่สุดได้แก่ ผู้ที่มีอาชีพระดับสูงและมักเป็นชนชั้นกลางมากกว่ากลุ่มที่มีฐานะยากจน ดังนั้น การจัดตั้งกลุ่มระยะแรกอาจต้องเน้นประชาชนที่มีฐานะต่ำก่อนและไม่ควรให้ไปกระทบกับกลุ่มอื่นๆ ที่มีอยู่แล้วในการตั้งกลุ่มเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนานั้นต้องมีเป้าหมายหลัก ได้แก่ 1) ตั้งขึ้นเพื่อผลประโยชน์ของสมาชิกในกลุ่มโดยเฉพาะประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจเพื่อให้ประชาชนเกิดความสนใจและมีแรงจูงใจที่จะเข้าร่วม 2) ต้องมีการกระจายผลประโยชน์ดังกล่าวแก่สมาชิกในกลุ่มอย่างยุติธรรม 3) จัดให้มีกิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดการทำงานร่วมกันอยู่เสมอ โดยเฉพาะกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดตั้งกองทุนหรือหาผลกำไรเพื่อให้สมาชิกรวมตัวกันอย่างมีระบบและต่อเนื่อง 4) มีการเพิ่มจำนวนสมาชิกในท้องถิ่นให้มากขึ้นและขยายออกไปสู่ชุมชนใกล้เคียงและ 5) ให้มีการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มกับสถาบันอื่นในระดับสูงกว่าเพื่อที่จะได้รับการสนับสนุนมากขึ้นจากนั้นจัดระบบให้กลุ่มสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพต้องการสร้างองค์กรในรูปแบบที่จะทำให้กลุ่มทำงานอย่างได้ผลมีการเชื่อมโยงเป้าหมายของกลุ่มให้สอดคล้องกับเป้าหมายของสมาชิก มีมาตรการในการเลือกผู้นำที่มีความสามารถ มีการประชุมปรึกษาหารือกันโดยให้การศึกษาสมาชิกของกลุ่มเป็นระยะ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการทำงานร่วมกันและการยอมรับสิ่งใหม่ๆ ไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลดีสำหรับการประกอบอาชีพของสมาชิก และสิ่งสำคัญคือ การดำเนินงานต่างๆ ของกลุ่มต้องได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกส่วนใหญ่เพื่อให้โครงการเหล่านั้นแก้ปัญหาและสนองความต้องการของกลุ่มได้สมาชิกทุกฝ่ายจะมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจให้มากที่สุด

จากแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่า ในการจัดสวัสดิการสังคม ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ไขปัญหา และร่วมรับผลประโยชน์ ดังนั้น การเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการ ย่อมแสดงให้เห็นถึงความตระหนักในความเป็นเจ้าของ การมีจิตสำนึก ร่วม ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ และสามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลจนเกิดความพึงพอใจในที่สุด

แนวคิดทฤษฎีการจัดการองค์กร

แนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการ

แนวคิดทางการบริหารการจัดการในอดีตที่ผ่านมาระบบการจัดการของการผลิต และกิจกรรมต่าง ๆ ก็ดี ทางเศรษฐกิจ ทางการตลาดได้มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น และไม่ต้องอาศัยระบบของการจัดการเช่นในปัจจุบันนี้ กระทั่งเมื่อมีการปฏิวัติอุตสาหกรรมเกิดขึ้นในโลก (ประมาณ ปี ค.ศ 1880 เป็นต้นมา) ซึ่งเป็น การเปลี่ยนแปลงอย่างมาก อันมีผลทำให้เศรษฐกิจ สังคม การเมือง มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ตลอดจนมี การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเริ่มเป็นที่ยอมรับและขยายตัว มากขึ้น มีการพัฒนามากขึ้นเป็นลำดับขอบเขต และความหมายของการบริหารการจัดการบริหารที่สำคัญประการ หนึ่งของนักบริหาร คือการจัดการ หรือการบริหารองค์การ ให้สามารถอยู่ได้อย่างมีเสถียรภาพ ภายใต้ สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง โดยรวบรวมเอากลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์การ นำไปสู่การปฏิบัติเพื่อ ความสำเร็จในเป้าหมาย โดยคำนึงถึงควมมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และความประหยัดความหมายของ องค์การ Chester I. Barnard กล่าวว่า องค์การคือ ระบบที่บุคคลสองคนหรือมากกว่าร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน อย่างมีจิตสำนึก Herbert G. Hicks กล่าวว่า องค์การคือ กระบวนการจัดโครงสร้างให้บุคคลเกิดปฏิสัมพันธ์ ใน การทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การองค์การคือ กลุ่มบุคคลตั้งแต่ 2คนขึ้นไป รวมกันขึ้นเพื่อที่จะ ดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยที่บุคคลคนเดียวไม่สามารถดำเนินการให้สำเร็จได้โดยลำพัง ซึ่งเรา จะพบว่าองค์การจะเกิดขึ้นและมีอยู่ในสังคมมนุษย์ทุกหนทุกแห่ง และองค์การก็เป็นเครื่องมือสำหรับการ ดำเนินการให้เป็นไปตามเป้าหมายและความสำเร็จดังนั้นการจัดการ (Management) หรือการบริหาร (Administration) 2คำนี้จึงเป็นคำที่คนส่วนใหญ่คุ้นเคยและใช้กันอยู่เสมออย่างกว้างขวาง จึงมีความหมาย คล้ายคลึงกันและใช้ทดแทนกันอยู่เสมอ เพราะฉะนั้นการจัดการ (Management) คือ การจัดการภารกิจ ภายในองค์การให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป็นไปตามนโยบายแผนงานที่ได้กำหนดไว้หรือการจัดการหมายถึง ภารกิจของบุคคลหนึ่งบุคคลใด หรือหลายคนที่เข้ามาทำหน้าที่ประสานให้การทำงานของแต่ละบุคคลที่ต่าง ฝ่ายต่างทำไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ ส่วนการบริหาร (Administration) หมายถึง การบริหารที่เกี่ยวข้องกับ การดำเนินการในระดับและแผนงาน ซึ่งส่วนใหญ่ใช้กับการบริหารในภาครัฐหรือองค์การขนาดใหญ่ จาก ความเห็นของนักวิชาการต่อคำทั้ง 2 จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับเจตนาของผูู้ใช้ว่าจะมีความ เหมาะสมไปในทางใด ซึ่งอาจใช้คำทั้ง 2 แทนกันได้องค์ประกอบขององค์การ (Elements of Organization) ที่สำคัญ 5 ประการ1. คน องค์การจะประกอบด้วยคนตั้งแต่ 2คนขึ้นไป ซึ่งส่วนใหญ่องค์การจะมีคนเป็นจำนวน มากปฏิบัติงานร่วมกัน หรือแบ่งงานกันทำ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด โดยที่คนจะปฏิบัติงานร่วมกันได้ จำเป็นต้องอาศัย “ความรู้ทางพฤติกรรมศาสตร์” เพื่อทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน2. เทคนิค การบริหาร องค์การต้องอาศัยเทคนิควิทยาการ หรือที่เรียกว่า เทคโนโลยี เพื่อการแก้ไขปัญหาหรือตัดสินใจ หรืออาจกล่าว ได้ว่าในปัจจุบันนี้้องค์การไม่สามารถจะบริหารงานได้โดยอาศัยแต่เฉพาะประสบการณ์ ความเฉลียวฉลาดของ นักบริหารเท่านั้น ในหลายกรณีผู้บริหารต้องอาศัย เทคนิคทางการบริหารเพื่อการแก้ไขปัญหาหรือการตัดสินใจ และในขณะเดียวกันก็เป็นการลดความเสี่ยงอีกด้วย3. ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร หรือที่เรียกว่า สารสนเทศ ในการ ปฏิบัติงานและการแก้ไขปัญหา การอาศัยเทคนิคทางการบริหาร ยังไม่เพียงพอสำหรับการบริหารองค์การ นัก บริหารยังต้องอาศัยความรู้ ข้อมูลข่าวสาร เพื่อความเข้าใจ เพื่อการวิเคราะห์ ตลอดจนการคาดคะเนแนวโน้ม

ในอนาคตอีกด้วย ดังนั้นเทคนิคเพื่อการบริหารจึงควบคู่ไปกับ ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร 4. โครงสร้าง เป็นองค์ประกอบที่สำคัญไม่น้อยขององค์การ ซึ่งนักบริหารจะต้องจัดโครงสร้างให้สอดคล้องกับงาน เพื่อกำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบที่เหมาะสม เพื่อให้งานขององค์การบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ 5. เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ มนุษย์จัดตั้งองค์การขึ้นมาก็เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่มนุษย์ต้อง ดังนั้น องค์การจึงต้องมีเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน

สรุปความหมายของการบริหารจัดการมีนักวิชาการได้ให้ความหมายกันไว้มากมาย ตามแนวทางที่แต่ละท่านได้ศึกษามา เช่น Mary Parker Follett “การบริหารการจัดการเป็นเทคนิคการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น” George R.Terry “การบริหารการจัดการ เป็นกระบวนการของการวางแผนการจัดองค์การ การกระตุ้นและการควบคุมให้บรรลุจุดหมายร่วมกัน โดยใช้ทรัพยากรบุคคลและอื่น ๆ” James A.F.Stoner “การจัดการคือ กระบวนการ (Process) ของการวางแผน (Planning) การจัดการ (Organization) การอำนวยความสะดวก (directing) และการควบคุม (Controlling) ความพยายามของสมาชิกในองค์การและการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่องค์การกำหนดไว้”

ตาราง 1 ความหมาย จุดมุ่งหมาย และประโยชน์ของการจัดการกลุ่มสวัสดิการ

แนวคิด	ความหมาย	จุดมุ่งหมาย	ประโยชน์
การวางแผน (Planning)	กระบวนการในการกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการว่าจะทำอย่างไรให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น หากจะกล่าวในแง่ของสถานการณ์การวางแผนเป็นกระบวนการในการเผชิญกับความไม่แน่นอน	เพื่อให้ได้ผลตามที่กำหนดไว้ การวางแผนจะเกี่ยวข้องกัน 2 อย่างคือจุดมุ่งหมายปลายทางกับวิธีการจุดมุ่งหมายปลายทางก็คือจะทำอะไรวิธีการก็คือจะทำอย่างไร	1. บรรลุจุดมุ่งหมาย 2. ลดความไม่แน่นอน 3. พัฒนาแรงจูงใจ 4. ประหยัด 5. เป็นเกณฑ์ในการควบคุม 6. พัฒนาการแข่งขัน 7. ส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรม 8. การสร้างสรรค์ทำให้เกิดการประสานงานที่ดีกว่า
การจัดการองค์การ (Organization)	การจัดความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ คือ ตัวบุคคลและหน้าที่การงาน	1. เพื่อให้โครงสร้างของกลุ่มคน และกลุ่มตำแหน่งงานต่างๆ ที่จะไปรองรับกับแผนงานที่กำหนดไว้ และเป็นโครงสร้างที่จัดขึ้น 2. เพื่อประสานให้ทุกฝ่ายเข้าใจได้ดี ช่วยลดความซ้ำซ้อนผู้บริหารจึงจำเป็นต้องจัดองค์การให้มีลักษณะที่สมดุลเพื่อประโยชน์ขององค์การ	1. ทำให้ทราบขอบเขต ความรับผิดชอบ และอำนาจหน้าที่ต่าง ๆ 2. ช่วยป้องกันการงานที่ซ้ำซ้อน 3. ช่วยประสานงานในหน้าที่ต่าง ๆ ได้ดี 4. ช่วยลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างพนักงานในองค์การได้ 5. สามารถแสดงให้เห็นตัวภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบได้ชัดเจน 6. ทำให้มีระบบการสื่อสารตามสายการบังคับบัญชาที่ดี

แนวคิด	ความหมาย	จุดมุ่งหมาย	ประโยชน์
อำนาจการ (directing)	การใช้ทักษะในการบริหาร ตลอดจนความสามารถของผู้บริหารในการติดต่อประสานงาน สั่งการและกระตุ้นให้พนักงานปฏิบัติงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง เป็นกระบวนการที่มีการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา	1. เพื่อให้งานนั้นบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ การอำนาจการหรือการสั่งการ 2. เพื่อแจ้งให้ทราบว่าให้ใคร ทำ ทำอะไร ทำที่ไหน ทำอย่างไร และทำเมื่อใด	1. งานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ 2. ทุกคนทราบหน้าที่ของตนเอง
การควบคุม (Controlling)	การตรวจสอบการปฏิบัติงานว่า ได้มีการดำเนินการตามแผนที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ เพื่อทำการหาจุดบกพร่องและจุดอ่อนของผลการปฏิบัติงาน แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อที่จะให้ผลการปฏิบัติงานนั้นได้ดำเนินไปตามแผนและมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้	1 เพื่อสร้างมาตรฐานของงานในองค์กร 2 เพื่อสร้างมาตรฐานในการควบคุมดูแลรักษาและป้องกันทรัพย์สินขององค์กรมิให้สูญหาย 3 เพื่อรักษาและควบคุมคุณภาพของผลผลิตและหรือบริการให้ได้มาตรฐาน 4 เพื่อให้มีการกำหนดขอบเขตของเจ้าหน้าที่เป็นการเฉพาะเพื่อป้องกันความเสียหาย 5 เพื่อวัดและตรวจสอบความก้าวหน้าของงานตามที่องค์กรรับผิดชอบอยู่ 6 เพื่อใช้สำหรับเป็นข้อมูลประกอบการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร	1.ประโยชน์ต่อองค์กร เป็นเครื่องชี้วัดความก้าวหน้าขององค์กร ทำให้องค์กรมีเกณฑ์มาตรฐานในการปฏิบัติงานของบุคลากร ทำให้องค์กรเป็นที่ยอมรับ 2.ประโยชน์ต่องาน ทำให้รู้ว่งานที่ทำเป็นไปตามแผนงานหรือโครงการหรือนโยบายที่กำหนดเอาไว้หรือไม่ ทำให้รู้ความก้าวหน้าของงานที่ทำ ทำให้รู้ว่วิธีการที่ใช้ในการปฏิบัติงานนั้น ๆ เป็นวิธีการที่ถูกต้องหรือไม่ และทำให้รู้ว่งานที่ทำมีอุปสรรคอะไร 3.ประโยชน์ต่อบุคคล เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบการทำงานให้เป็นไปตามมาตรฐาน ส่วนในด้านผู้ปฏิบัติการควบคุมทำให้ผู้ปฏิบัติตระหนักถึงความรู้ความสามารถของตนเอง

แนวคิดทฤษฎีกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน

แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม(อ้างถึงใน สานิตย์ บุญชู,2527,หน้า 7) ใ้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของ ประชาชนไว้ กล่าวคือ ชุมชนใดที่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมากเท่าใด ก็จะทำให้การพัฒนาชุมชนนั้นสามารถเป็นไปได้โดยสะดวกและสามารถดำเนิน ไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ได้ ทั้งนี้โดยมีความเชื่อ

พื้นฐานที่ว่า คนมีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลง คุณค่าของความคิดและสมรรถภาพของคนเรานั้นจะไม่มี ความหมาย ถ้าหากขาด การมีส่วนร่วมกับบุคคลอื่นการเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนา ที่ประชาชน มีบทบาทหลักโดยการกระจายอำนาจในการวางแผน จากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เป็นการ คืบอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคต ของตนเอง นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527, หน้า 183) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ และอารมณ์ของ บุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้ บรรลุ จุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย นรินทร์ชัย พัฒ นพงศา (2546, หน้า 4) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่ เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้า ร่วม การตัดสินใจหรือเคยมาเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมาก ขึ้น เป็นไปอย่างมี อิสระภาพ เสมอภาค มิใช่มีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้นและ การ เข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ ชิต นิลพานิช และกุศลธนา พงศาธร (2532, หน้า 350) ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วม ของประชาชนในการพัฒนาชนบท หมายถึง การที่ประชาชนทั้งในเมือง และชนบทได้เข้ามีส่วนร่วมหรือเข้ามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาชนบทขั้นตอนได้ขั้นตอน หนึ่งหรือ ทุกขั้นตอนแล้วแต่เหตุการณ์จะเอื้ออำนวย

กระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดความต้องการของตัวเอง การตัดสินใจใช้ทรัพยากร โดย ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527, หน้า 2) มี ความเห็นที่สอดคล้องกันว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง สิทธิของประชาชนต่อการตัดสินใจนโยบายที่เกี่ยวกับการ จัดสรร (allocation) และการใช้ประโยชน์ (utilization) ซึ่งเป็นความจำเป็นที่ประชาชนต้องเข้าร่วมในการ วางแผน เพื่อการกินดีอยู่ดี และสามารถตอบสนองต่อสิ่งที่เข้าถึง ซึ่งการพัฒนาให้คนจนได้รับประโยชน์เพื่อ การผลิต การบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะด้วย และการมีส่วนร่วมคือการที่ประชาชนเข้าไปมี ส่วนในการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ เพื่อกำหนดความต้องการของชุมชนของตน การมีส่วนร่วมของประชาชน ก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนสามารถที่จะแสดงออก ซึ่งความต้องการของตน การจัดลำดับ ความสำคัญ การเข้าร่วมในการพัฒนา และได้รับประโยชน์จากการพัฒนานั้นโดยเน้นการให้อำนาจในการ ตัดสินใจแก่ประชาชนในชนบท และเป็นกระบวนการกระทำที่ประชาชนมีความสมัครใจเข้ามามีส่วนในการ กำหนดการเปลี่ยนแปลง เพื่อประชาชนเอง โดยให้ประชาชนได้มีส่วนในการตัดสินใจเพื่อตนเอง โดย กระบวนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ (อ้างถึงใน สถาบันพระปกเกล้า, 2545, หน้า 30-31) กล่าวถึงการแบ่ง 1.การมีส่วนร่วมการวางแผน 2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3. การมีส่วนร่วมในการจัดสรร ผลประโยชน์ 4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

โดยมีกรรมวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถทำได้หลายวิธี ที่สำคัญมี ดังต่อไปนี้ (โกวิทย์ พวง งาม, 2545, หน้า 11) 1. การเข้าร่วมประชุมอภิปราย เป็นการเข้าร่วมอภิปรายหรือเนื้อหาสาระของ แผนงาน หรือโครงการพัฒนา เพื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชน 2. การถกเถียง เป็นการแสดงความคิดเห็น โต้แย้งตามวิถีทางประชาธิปไตย เพื่อให้ทราบถึงผลดี ผลเสียในกรณีต่าง ๆ โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นที่มี ผลกระทบ ทั้งทางบวกและทางลบต่อความเป็นอยู่ของเขา 3. การให้คำปรึกษาแนะนำ ประชาชนต้องร่วมเป็น

กรรมการในคณะกรรมการ บริหารโครงการเพื่อให้ความมั่นใจว่ามีเสียงของประชาชนที่ถูกผลกระทบ เข้ามีส่วนร่วม รับรู้และร่วมในการตัดสินใจและการวางแผนด้วย 4. การสำรวจ เป็นวิธีการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็นในเรื่อง ต่าง ๆ อย่างทั่วถึง 5. การประสานงานร่วม เป็นกรรมวิธีที่ประชาชนเข้าร่วม ตั้งแต่การคัดเลือก ตัวแทนของกลุ่มเข้าไปเป็นแกนนำในการจัดการหรือบริหาร 6. การจัดทัศนศึกษา เป็นการให้ประชาชนได้เข้าร่วมตรวจสอบข้อเท็จจริง ณ จุดดำเนินการ ก่อนให้มีการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง 7. การสัมภาษณ์หรือพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับผู้นำ รวมทั้งประชาชนที่ได้รับ ผลกระทบเพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น 8. การไต่สวนสาธารณะ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าร่วมแสดง ความคิดเห็นต่อนโยบาย กฎ ระเบียบในประเด็นต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนโดยรวม 9. การสาธิต เป็นการใช้เทคนิคการสื่อสารทุกรูปแบบเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ให้ประชาชนรับทราบอย่างทั่วถึงและชัดเจนอันจะเป็นแรงจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วม 10. การรายงานผล เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทบทวนและสะท้อนผลการตัดสินใจต่อโครงการอีกครั้งหนึ่ง หากมีการเปลี่ยนแปลงจะได้แก้ไขได้ทันที่

บริบททางสังคมของตำบลสันทรายงาม อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย

ตำบลสันทรายงาม เป็นดินแดนแห่งประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่แห่งหนึ่งประมาณหลายร้อยปี ทั้งนี้ จากหลักฐานทางโบราณสถานและโบราณวัตถุที่ปรากฏปัจจุบัน ได้แก่ บริเวณสำนักปฏิบัติธรรมวัดวังแอด บ้านพระเกิดคงคารา บริเวณวัดชาววาบริเวณผายใหญ่ (ประมาณ พ.ศ. 2525 –2530 มีรถไถไปไถจอมปลวก และพบพระพุทธรูปล้ำค่า) วัดหนองปลาขาววัดน้อยหนองตม บริเวณวังสิม บ้านหนองซึ่งในระยะหลัง มีชาวบ้านแถบบ้านห้วยก้างและใกล้เคียงนำฝูงวัวควายมาเลี้ยง หลังจากที่พักคานาเสร็จแล้ว จะพักบริเวณนี้ จนกว่าจะถึงฤดูเก็บเกี่ยวข้าวจึงจะนำฝูงวัวควายกลับบ้านทำให้บริเวณนี้รกร้าง ไม่มีคนอาศัยอยู่ ชาวบ้านจึงเรียกบริเวณนี้ว่า ปางวัว ปางแดง และปางเคาะหลวง (บริเวณที่มีต้นไม้เคาะมาก)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2493 ได้มีชาวบ้านย้ายเข้ามาตั้งหลักแหล่งในบริเวณดังกล่าวเพื่อจับจองที่ดินทำมาหากิน โดยการนำของพ่ออุ้ยตาคำ คำดี และเพื่อนบ้านอีก 15 ครั้วเรือน มาตั้งที่บริเวณใกล้วัดโพธิ์ทอง ในปัจจุบัน โดยเดิมที่เรียกว่า “บ้านท่าช่อง” เพราะมีแม่น้ำอิงไหลผ่านมาเป็นช่อง บริเวณแม่น้ำอิงดังกล่าวเป็นบริเวณที่มีหาดทรายสวยงามชาวบ้านจึงได้นำทรายจากแม่น้ำอิงไปใช้ประโยชน์มากมาย ชาวบ้านจึงได้เรียกหมู่บ้านนี้ใหม่ว่า “บ้านสันทรายงาม” จนกระทั่งปัจจุบัน

พื้นที่ของตำบลสันทรายงามแต่เดิมอุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าสัก ป่าไผ่ ป่าบง มีสัตว์ป่านานาชนิด เช่น ช้างป่า หมูป่า หมี ไก่ป่า นกนานาชนิด เป็นต้นเมื่อชาวบ้านได้เข้ามาจับจองบริเวณดังกล่าวได้แผ้วถาง บุกรุกที่ดินเพื่อทำไร่ ทำนา ส่งผลให้สัตว์ป่าหมดไป ประชาชนได้อพยพเข้ามาเป็นจำนวนมาก เพราะที่ดินดังกล่าวมีดินที่อุดมสมบูรณ์ มีปลาชุกชุมมาก ที่ดินราคาถูก โดยได้ซื้อขายที่ดินเป็นป่าประมาณไร่ละ 50 – 100 บาทเท่านั้น

ในช่วงปี พ.ศ. 2496 ชาวบ้านได้มีการจัดตั้งวัดขึ้นครั้งแรกที่วัดโพธิ์ทอง โดยมีพระอาจารย์ผล เป็นเจ้าอาวาส และในปี พ.ศ.2500 ได้มีประชาชนจากจังหวัดกำแพงเพชรหลายครอบครัว เช่น พ่อมี พ่อ

กันยา และพ่อปี อพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บวบกหัวช้าง (บวกหมายถึงแหล่งน้ำขนาดเล็ก เช่น บวกควายนอน) ต่อมาเรียกว่าหนองหัวช้าง (บริเวณดังกล่าวในอดีตอาจมีช้างอาศัยอยู่เพราะเป็นแหล่งหนองน้ำและป่าไผ่ที่อุดมสมบูรณ์เป็นทางเดินผ่านของช้างป่า และช้างอาจเสียชีวิตบริเวณนี้ด้วย) ครอบครัวเหล่านี้อยู่ได้ไม่นานก็อพยพกลับบ้านเดิม

ต่อมาได้มีประชาชนจากภาคอีสาน เช่น ครอบครัวของพ่อมี อธิตั้ง และพ่อเม้า อัครภูมิจากบ้านหว่าน จังหวัดร้อยเอ็ด พ่อเถา พ่อสอน จากบ้านวังยาว จังหวัดร้อยเอ็ด พ่อลา พิลาวุฒิ และครอบครัวอื่นๆ จากจังหวัดร้อยเอ็ดกาฬสินธุ์ และอุบลราชธานี เป็นต้น จนกระทั่งมีชาวบ้านนาตาล จากอำเภอ คันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ อพยพมาอยู่เป็นกลุ่มใหญ่ และเป็นกลุ่มสุดท้ายได้อพยพครอบครัวมาตั้งรกรากอยู่บ้านสันทรายงาม ซื่อที่ดินจากคนเมืองที่จับจองมาก่อนในราคาที่เหมาะสมประมาณไร่ละ 50 -100 บาท แล้วบุกเบิกที่ดินเพื่อทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ หาปูหาปลา เพื่อหาเลี้ยงชีพ บริเวณดังกล่าวนี้ปรากฏว่าเป็นแหล่งปลาที่ชุกชุมมากแห่งหนึ่ง ชาวบ้านได้หาปู หาปลาไปแลกข้าวกับหมู่บ้านอื่นๆ เพราะตอนนั้นชาวบ้านมีเงินทุนน้อย ข้าวซึ่งเป็นอาหารหลักไม่ได้นำมาด้วย และที่ทำกินยังบุกเบิกได้ไม่มากพอบางปีชาวบ้านได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ น้ำอิงเข้าท่วมไร่นาได้รับความเสียหายเป็นจำนวนมาก ทำให้ชาวบ้านบางส่วนได้อพยพกลับภาคอีสานเหมือนเดิม บางส่วนก็อพยพเข้ามาหมุนเวียนกันไป

เมื่อประชาชนเข้ามาอาศัยอยู่จำนวนมากขึ้น จึงได้ขอจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน เรียกว่า “บ้านสันทรายงาม” ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลเวียง อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย โดยมีนายชมพู เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก

ต่อมาพ่อแดง ไชยล้นฟ้า ได้เป็นผู้ใหญ่บ้าน และชักชวนให้ชาวบ้านร่วมกันตัดถนนจากหมู่บ้านไปที่ตัวอำเภอ (เพราะถนนเดิมเป็นทางเกวียน ทางเดินของวัวควาย ที่ใช้ติดต่อระหว่างอำเภอไปห้วยก้างซึ่งในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศฝรั่งเศสได้มาสัมปทานป่าไม้สักในเขตอำเภอเทิง โดยไปตั้งหมอนไม้ที่บ้านห้วยก้าง โดยใช้ช้างลากไม้ซุงจากบ้านห้วยก้างลงคลองค้อะ ไปลงปากแม่น้ำอิงที่บ้านหนองบัว อำเภอเทิง จากแม่น้ำอิงไหลไปเชียงของลงแม่น้ำโขง)

ต่อมาพ่อใหญ่อำ สารบรรณ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้านสันทรายงาม หมู่ที่ 6 ตำบลเวียง อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย ซึ่งร่วมกับชาวบ้านจัดตั้งโรงเรียนบ้านสันทรายงามขึ้น โดยมีนายทวี หน่อสุวรรณ เป็นครูใหญ่คนแรก

ในปี พ.ศ. 2523 พ่อใหญ่กันหา พิลาวุฒิได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้านบ้านสันทรายงามหมู่ที่ 6 ตำบลเวียง อำเภอเทิงจังหวัดเชียงราย และได้ขอแยกหมู่บ้านชาว บ้านหนองสามัคคี แล้วขอแยกตัวออกมาเป็นตำบลใหม่ ชื่อว่าตำบลสันทรายงาม อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย มีพ่อใหญ่กันหา พิลาวุฒิ เป็นกำนันตำบลสันทรายงามคนแรกจนถึงปี พ.ศ. 2526 ได้เสียชีวิต

ในปี พ.ศ. 2526 นายประสาร ทิวาพัฒน์ ได้เป็นกำนันตำบลสันทรายงามคนต่อมา โดยพัฒนาหมู่บ้านโดยมีถนนลาดยางเชื่อมแต่ละหมู่บ้าน มีประปาในหมู่บ้าน มีไฟฟ้า จนถึงปี พ.ศ.2541 ได้ลาออกจากทางราชการจากนั้นในปี พ.ศ. 2542 นายจำลอง ซื่อสัตย์ ได้เป็นกำนันตำบลสันทรายงามคนต่อมา ได้พัฒนาหมู่บ้านตามลำดับ จนกระทั่งหมดวาระลงต่อมาในปี พ.ศ. 2544 นายภาณุ ยอดพั่งเทียม ได้เป็นกำนัน

ตำบลสันทรายงามคนต่อมา จนถึงปี พ.ศ.2552 นายบุญหนัก สีมุ ได้เป็นกำนันตำบลสันทรายงามคนต่อมา จนกระทั่งปี พ.ศ. 2555 นายสว่าง เรืองบุญ ได้เป็นกำนันตำบลสันทรายงามคนต่อมาจวบจนปัจจุบัน สำหรับสภาพพื้นที่ทั่วไป ตำบลสันทรายงามตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเทิงไปทางทิศเหนือ ระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร มีอาณาเขตดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับตำบลต้า อำเภอขุนตาล, ตำบลเม็งราย อำเภอพญาเม็งราย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับตำบลเวียง อำเภอเทิง, ตำบลต้า อำเภอขุนตาล
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับตำบลจี้ อำเภอเทิง, ตำบลไม้ยา อำเภอพญาเม็งราย
ทิศใต้	ติดต่อกับตำบลเวียง อำเภอเทิง

สภาพภูมิประเทศทั่วไปของตำบลสันทรายงาม เป็นพื้นที่ราบต่ำโดยมีแหล่งน้ำล้อมรอบ ซึ่งทางทิศตะวันออกและทิศใต้มีแม่น้ำอิง ทิศตะวันตกและทิศเหนือซึ่งเหมาะสำหรับทำนาและทำไร่ มีคลองค้ำะ เส้นทางคมนาคมตามถนน รพช. ชร. 3039 (บ้านตั้งข้าว –บ้านหนองเสา) และถนน รพช. ชร. 11039 (บ้านหนองเสา – บ้านตั้งข้าว) เป็นเส้นทางสายหลัก อันมีแหล่งน้ำสำคัญ ประกอบด้วยหนองแช่ปากหนองชุมแสง หนองบัวแม่น้ำร่องค้ำะ แม่น้ำอิง ห้วยเคียน และคลองส่งน้ำชลประทานที่ใช้ในการเกษตร

ส่วนสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม อาชีพหลักของประชาชนในตำบลสันทรายงาม ประกอบด้วย การทำนา และทำสวน อาชีพเสริมคือ หัตถกรรม โดยการทอผ้าไหมมัดหมี่ ด้วยวิถีชีวิตที่พึ่งการเกษตรเป็นหลัก ทำให้ประชาชนมีความเป็นอยู่อย่างพอมีพอกิน พึ่งพาตนเอง และช่วยเหลือเพื่อนบ้านยามเดือดร้อน อันสะท้อนถึงความเกื้อกูลในตำบลสันทรายงามได้เป็นอย่างดี

ในตำบลสันทรายงาม แบ่งการปกครองออกเป็น 7 หมู่บ้านอันได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านสันทรายมูล หมู่ที่ 2 บ้านสันทรายงาม หมู่ที่ 3 บ้านขวา หมู่ที่ 4 บ้านหนองสามัคคี หมู่ที่ 5 บ้านหนองบัว หมู่ที่ 6 บ้านสันทรายทอง และหมู่ที่ 7 บ้านใหม่สันทราย โดยมีจำนวนประชากรจำแนกตามรายหมู่บ้าน ดังตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนประชากรตำบลสันทรายงาม จำแนกตามรายหมู่บ้าน

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนประชากร			ชื่อผู้ใหญ่บ้าน	หลังคาเรือน
		ชาย	หญิง	รวม		
1	บ้านสันทรายมูล	334	352	686	นายสนั่น นามือรักษ์	188
2	บ้านสันทรายงาม	432	419	851	นายทองสันต์ หันชัยเนา	313
3	บ้านขวา	467	469	936	นายทองอินทร์ สารจันทร์	290
4	บ้านหนองสามัคคี	120	116	236	นายสมร สีนินสิทธิ์	69
5	บ้านหนองบัว	217	209	426	นายบุญจันทร์ พุพาดทอง	161
6	บ้านสันทรายทอง	301	318	619	นายสว่าง เรืองบุญ	164
7	บ้านใหม่สันทราย	235	210	445	นายบุญหนัก สีมุ	135

รวม	2,106	2,093	4,199	1,320
-----	-------	-------	-------	-------

เมื่อพิจารณาถึงการจัดสวัสดิการสังคมในตำบลสันทรายงาม พบว่า มีกองทุนสวัสดิการทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการรวมทั้งสิ้น 11 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มออมวันละบาท มีการบริหารจัดการโดยคณะกรรมการที่มาจากการเลือกตั้งตัวแทนทั้ง 7 หมู่บ้าน 2) กลุ่มออมทรัพย์ (บ้านหนองบัว) เป็นกลุ่มสวัสดิการชุมชน ซึ่งเกิดจากการแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบของคนในชุมชนเมื่อปี พ.ศ. 25463) กลุ่มร้านค้าชุมชน (บ้านหนองบัว) เป็นกลุ่มสวัสดิการชุมชนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการในการซื้อสินค้าของคนในชุมชน 4) กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสันทรายงาม การได้มาซึ่งคณะกรรมการ เกิดจากการจัดประชุมสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสันทรายงาม เพื่อคัดเลือกตัวแทนสมาชิกหมู่บ้านละ 2 คน และให้คณะกรรมการกองทุนประชุมเพื่อคัดเลือกประธาน และพิจารณาคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิในเขตพื้นที่ จำนวน 2 คนเป็นคณะกรรมการ 5) กองทุนออมทรัพย์ ในหมู่ 5 และหมู่ 16) สวัสดิการญาติช่วยญาติ 7) สวัสดิการฌาปนกิจ 8) กองทุนประกันความเสี่ยง 9) กองทุนเพื่อนช่วยเพื่อน 10) กองทุนรวมเพื่อนและ 11) สวัสดิการรักแม่ทั้งนี้ ในแต่ละกองทุนมีการเก็บเอกสารเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ที่บ้านประธานกลุ่ม มีการประชุมประจำปี มีคณะกรรมการ และมีการเก็บเงินเป็นหมู่บ้าน

การกำเนิดกลุ่มสวัสดิการในตำบลสันทรายงาม เกิดจากการที่ผู้นำชุมชน (นายกเทศมนตรี) ได้ไปประชุมในที่ต่างๆ แล้วนำแนวคิดมาเสนอในที่ประชุมสภา เพื่อก่อตั้งกองทุนในตำบล หลักการสำคัญคือ ประชาชนจะเป็นผู้ดำเนินการในกองทุนเอง โดยเจ้าหน้าที่ของเทศบาลจะทำหน้าที่สนับสนุนการดำเนินงาน

สภาพการจัดการข้อมูลเพื่อพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมโดยชุมชนในพื้นที่เทศบาลตำบลสันทรายงาม อำเภอกิ่ง จังหวัดเชียงราย

สภาพการจัดการข้อมูลเพื่อพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมโดยชุมชนในพื้นที่เทศบาลตำบลสันทรายงาม อำเภอกิ่ง จังหวัดเชียงราย พบว่า มีกองทุนสวัสดิการทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการรวม 10 กลุ่ม ดังนี้

1. กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสันทรายงาม หรือกองทุนเงินออมวันละบาท เป็นกองทุนที่จัดสวัสดิการสำหรับชุมชนโดยหน่วยงานภาครัฐเป็นหลัก มีการจัดทำระเบียบกองทุนกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสันทรายงาม อำเภอกิ่ง จังหวัดเชียงราย พ.ศ. 2557 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2559 ลงวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2559 เพื่อใช้เป็นแนวทางบริหารจัดการกองทุนฯ โดยอาศัยความตามประกาศและอาศัยอำนาจตามมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 และฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ.2550 ถือได้ว่าเป็นกองทุนที่มีความเป็นทางการ และมีการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกได้ครอบคลุมมากที่สุด กล่าวคือ ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิตโดยมีหน่วยงานภาครัฐได้แก่ เทศบาลสันทรายงามเป็นหลักในการบริหาร

จัดการกองทุน งบประมาณกองทุนฯ ได้มาจาก 1) เงินสมทบจากสมาชิกกองทุน ปีละ 365 บาท 2) เงินสมทบจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) เงินสมทบจากรัฐบาล 4) เงินอุดหนุนจากหน่วยงานของรัฐ 5) เงินบริจาค และ 6) รายได้จากการจัดกิจกรรมสนับสนุนกองทุน สมาชิกสามารถติดต่อประสานงานกองทุนฯ ได้ที่ สำนักปลัดเทศบาลตำบลสันทรายงาม โทร 053-188059 ต่อ 601 โดยมีคำขวัญของกองทุนว่า “ให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี สร้างความสามัคคีในชุมชน” ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้วัตถุประสงค์ของการก่อตั้งกองทุนฯ

1. เพื่อระดมเงินสมทบเข้ากองทุน เพื่อจัดสวัสดิการแก่สมาชิก และกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ในตำบล
2. เพื่อจัดสวัสดิการแก่สมาชิกตลอดชีวิต ในเรื่องการเกิด การแก่ การเจ็บ การตาย
3. เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง มีองค์กรที่คอยช่วยเหลือเมื่อเกิดความเดือดร้อนหรือจำเป็น
4. เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

คุณสมบัติของสมาชิกกองทุน

1. ต้องเป็นบุคคลที่มีชื่อและที่อยู่ตามทะเบียนบ้านในตำบลสันทรายงาม
2. ไม่จำกัดอายุ เพศ วัย และอาชีพ หากบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ต้องได้รับการยินยอม เห็นชอบจากผู้ปกครอง หรือผู้มีพันธะทางเครือญาติ
3. เห็นชอบเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของกองทุน และพร้อมที่จะปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของกองทุนทุกประการ
4. ปฏิบัติอยู่ในศีลธรรม และจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น

คณะกรรมการกองทุนฯ ประกอบด้วย

1. ประธาน รองประธาน เลขานุการ ผู้ช่วยเลขานุการ เภรัญญิก ผู้ช่วยเภรัญญิก กรรมการฝ่ายทะเบียน กรรมการฝ่ายสวัสดิการ กรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ กรรมการฝ่ายตรวจสอบภายใน และผู้ทรงคุณวุฒิในเขตพื้นที่ จำนวน 2 คน ให้หัวหน้าสำนักปลัดเทศบาลตำบลสันทรายงาม เป็นกรรมการและเลขานุการ

2. ให้มีที่ปรึกษาคณะกรรมการ ประกอบด้วย นายกเทศมนตรี เจ้าอาวาสวัดทุกวัดในตำบลสันทรายงาม กำนันตำบลสันทราย ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน ประธานชมรมผู้สูงอายุตำบลและปลัดเทศบาลการ ได้มาซึ่งคณะกรรมการ ให้จัดประชุมสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสันทรายงาม เพื่อคัดเลือกตัวแทนสมาชิกหมู่บ้านละ 2 คน และให้คณะกรรมการกองทุนประชุมเพื่อคัดเลือกประธาน และพิจารณาคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิในเขตพื้นที่ จำนวน 2 คนเป็นคณะกรรมการสวัสดิการต่างๆ ของกองทุนฯ

1. สวัสดิการเกี่ยวกับการเกิด รับขวัญบุตรของสมาชิกกรณีคลอดบุตรรายละ 500 บาทต่อบุตร 1 คน
2. สวัสดิการเกี่ยวกับการเจ็บป่วย จ่ายให้สมาชิกที่นอนพักรักษาตัวในโรงพยาบาล คินละ 100 บาท ปีละไม่เกิน 10 คิน หรือไม่เกิน 1,000 บาทต่อปี
3. สวัสดิการเกี่ยวกับการเสียชีวิต จ่ายค่าจัดทำศพให้กับญาติสมาชิก ตามเงื่อนไขระยะเวลาของการเป็นสมาชิก ดังนี้

3.1 นับแต่มีผลเป็นสมาชิกภาพ แต่ไม่เกิน 6 เดือน จ่ายค่าทำศพรายละ 1,000 บาท

3.2 เป็นสมาชิกหกเดือน แต่ไม่เกิน 1 ปี จ่ายค่าทำศพรายละ 2,000 บาท

3.3 เป็นสมาชิกหนึ่งปีขึ้นไป จ่ายค่าทำศพรายละ 3,000 บาท

โดยการเสียชีวิตทุกรณี จะมีพวงหรีดจากกองทุน จำนวน 1 พวง และเหรียญโปรยทาน (เหรียญบาท) จำนวน 100 เหรียญ

4. สวัสดิการทุนการศึกษา

4.1 ทุนการศึกษาสำหรับสมาชิกที่ศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา (3-5 ปี) จำนวนทุนละ 300 บาท

4.2 ทุนการศึกษาสำหรับสมาชิกที่ศึกษาระดับประถมศึกษา ปีที่ 1-3 จำนวนทุนละ 500 บาท

4.3 ทุนการศึกษาสำหรับสมาชิกที่ศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวนทุนละ 500 บาท

4.4 ทุนการศึกษาสำหรับสมาชิกที่ศึกษาระดับมัธยมศึกษา ม.1-3 จำนวนทุนละ 500 บาท

4.5 ทุนการศึกษาสำหรับสมาชิกที่ศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ม.4-6 หรือเทียบเท่า จำนวนทุนละ 800 บาท

4.6 เป็นสมาชิกกองทุน 1 ปีขึ้นไป แต่งงานครั้งแรกให้ได้รับเงินขวัญถุง จำนวน 2,000 บาท

5. สวัสดิการแต่งงาน เป็นสมาชิกกองทุน 1 ปีขึ้นไป แต่งงานครั้งแรกให้ได้รับเงินขวัญถุง จำนวน 2,000 บาท

6. สวัสดิการการเข้ารับราชการเป็นทหารกองเกิน เป็นสมาชิกกองทุน 1 ปีขึ้นไป ได้รับการคัดเลือกให้เป็นทหารกองเกิน รวมถึงการสมัครเข้ารับราชการเป็นทหารกองประจำการ ให้เงินช่วยเหลือ 1,000 บาท

7. สวัสดิการอุปสมบท เป็นสมาชิกกองทุน 1 ปีขึ้นไป เข้ารับการอุปสมบทครั้งแรกได้รับเงินสนับสนุน จำนวน 1,000 บาท (บวชน้ำไฟไม่ได้)

8. สวัสดิการเงินปันผล เป็นสมาชิกที่จ่ายเงินสมทบติดต่อกัน 5 ปี และยังไม่เคยได้รับสวัสดิการใดๆ จากกองทุนฯ ให้ได้รับเงินปันผล จำนวน 500 บาท ทุกรอบ 5 ปีต่อคน ต่อครั้ง

9. สวัสดิการบำนาญ กรณีเป็นสมาชิกที่จ่ายเงินสมทบติดต่อกัน 5 ปี และอายุครบ 80 ปีบริบูรณ์ จะได้รับเงินบำนาญปีละ 500 บาท จนกว่าจะพ้นจากสมาชิกภาพ

10. สวัสดิการช่วยเหลือผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาสในชุมชน เฉพาะกรณีให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการกำหนด ปีละไม่เกิน 2,000 บาท

11. สวัสดิการแก่คณะกรรมการกองทุน ยกเว้นไม่ต้องจ่ายเงินสมทบ ในปีที่เป็นคณะกรรมการกองทุน

12. กรณีสมาชิกกองทุนมีความจำเป็นต้องย้ายออกจากพื้นที่ตำบลสันทรายงาม ให้ตรวจสอบสิทธิที่เคยได้รับจากกองทุน แล้วหักลบออก คงเหลือเงินสมทบจากสมาชิกให้คืนเงินสมทบ จำนวนร้อยละ 50 ของเงินสมทบที่คงเหลือ ในการจัดการข้อมูลเพื่อพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสันทรายงาม ได้มีการจัดทำโดยเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลสันทรายงาม (คุณนัญญา นักพัฒนาชุมชน-061-13175268) สังกัดสำนักปลัดเทศบาลตำบลสันทรายงาม ซึ่งได้นำเอกสารทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกองทุนเรียบเรียงเก็บไว้ในแฟ้มงาน บางส่วน เช่น ไฟล์คำสั่ง ข้อบังคับ ระเบียบกองทุนฯ ถูกจัดเก็บไว้ในคอมพิวเตอร์ อย่างไรก็ตาม ยังไม่พบว่ามีการจัดกระทำข้อมูลอย่างเป็นระบบที่เชื่อมโยงกันทุกส่วนงานของกองทุนอย่างชัดเจน เช่น ระบบการเงินกองทุน ทะเบียนสมาชิกกองทุน วาระการประชุมของกองทุน หรือ ข้อบังคับ ระเบียบกองทุนฯ จึงเป็นที่น่าสังเกตว่า สามารถพัฒนาการจัดการข้อมูลเพื่อพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสันทรายงามให้สมบูรณ์ได้

2. สหกรณ์ร้านค้าบ้านหนองบัว เป็นกลุ่มสวัสดิการชุมชนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการในการซื้อสินค้าของคนในชุมชน ถือเป็นการจัดสวัสดิการสังคมโดยชุมชนอย่างแท้จริง มีสมาชิก 68 คน (ณ วันที่ 1 มีนาคม 2554) มีทุนเรือนหุ้น 114,950 บาท มีการจัดทำระเบียบข้อบังคับสหกรณ์ร้านค้าบ้านหนองบัว เกี่ยวกับการบริหารจัดการร้านค้า ที่มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560 เป็นต้นไป และมีข้อบังคับย่อยของสหกรณ์ เกี่ยวกับการบริหารจัดการรายได้และค่าใช้จ่ายของร้านค้า มีการจดบันทึกรายงานการประชุมเป็นลายลักษณ์อักษร อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า การจัดเก็บข้อมูลต่างๆ ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับกิจการสหกรณ์ร้านค้าบ้านหนองบัว ได้กระทำผ่านการบริหารจัดการโดยบุคคลเพียงคนเดียว คือ คุณสุวรรณ สิงหาราช (แม่ณี-093-2786633) ประธานสหกรณ์ร้านค้าบ้านหนองบัว มีเพียงการจดบันทึกลง

ในสมุดบัญชีเล่มเดียว ใช้การจดบันทึกด้วยการเขียนด้วยมือ (Manual) ซึ่งสุ่มเสี่ยงต่อการจัดเก็บข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการ หากสมุดบัญชีได้สูญหายไป และไม่เป็นไปตามหลักการของการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and balance) โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อกิจการที่เกี่ยวข้องการรับ-จ่ายเงินเป็นประจำ

นอกจาก 2 กองทุน ดังได้กล่าวมาแล้ว ยังพบว่ามีกองทุนต่างๆ ของชุมชนในตำบลสันทรายงาม อีก 8 กองทุน ได้แก่ 1) กลุ่มออมทรัพย์ (บ้านหนองบัว) เป็นกลุ่มสวัสดิการชุมชน ซึ่งเกิดจากการแก้ไขปัญหาหนี้ของระบบของคนในชุมชนเมื่อปีพ.ศ. 2546) กองทุนออมทรัพย์หมู่ 5 และ หมู่ 13) สวัสดิการญาติช่วยญาติ 4) สวัสดิการฌาปนกิจ 5) กองทุนประกันความเสี่ยง 6) กองทุนเพื่อนช่วยเพื่อน 7) กองทุนรวมเพื่อน และ 8) สวัสดิการรักแม่

ในแต่ละกองทุนจะมีการจัดเก็บเอกสารเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ที่บ้านของประธานกลุ่ม แยกต่างหาก ไม่มีการเชื่อมโยงข้อมูลกับกองทุนอื่นๆ มีการประชุมประจำปี มีคณะกรรมการ มีการเก็บเงินเป็นรายหมู่บ้านการกำเนิดกลุ่มสวัสดิการในชุมชน เกิดจากการที่ผู้นำชุมชน (นายกเทศมนตรี) ได้ไปประชุมในที่ต่างๆ แล้วนำแนวคิดมาเสนอในที่ประชุมสภาฯ เพื่อก่อตั้งกองทุนในตำบล มีหลักการคือ ประชาชนจะเป็นผู้ดำเนินการในกองทุนเอง โดยเจ้าหน้าที่ของเทศบาลจะทำหน้าที่เพียงสนับสนุนการดำเนินงาน กองทุนต่างๆ เหล่านี้ถือเป็นการจัดสวัสดิการโดยชุมชนอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม พบว่า ในเบื้องต้นการจัดการข้อมูลเพื่อพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมโดยชุมชนในเขตพื้นที่เทศบาลสันทรายงาม ยังไม่มีการรวมศูนย์ข้อมูลอย่างเป็นระบบที่สามารถเรียกดูข้อมูลที่เป็นปัจจุบันและเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างกองทุนอื่นๆ ได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ถาวร สกฤตพาณิชย์ และคณะ(2559) การศึกษาแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมของประเทศไทยโดยพบว่า ประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เริ่มมีการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ช้าลง มีค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการมากขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการจัดสวัสดิการสังคมที่เหมาะสม สำหรับบริบทของประเทศไทยที่เปลี่ยนไป การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed method) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการทบทวนวรรณกรรม ออกแบบฐานข้อมูลเพื่อรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แบบจำลองเพื่อคาดการณ์ค่าใช้จ่ายและผลกระทบทางเศรษฐกิจ สัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารหน่วยงานที่รับผิดชอบงานสวัสดิการสังคม และสอบถามประชาชน รวมทั้งมีการทำประชาพิจารณ์ข้อสรุปผลการศึกษา การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของไต้หวัน มีผลเปลี่ยนแปลงแบบแผนการบริโภคของครัวเรือนไทยจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญในช่วง 20 ปีข้างหน้า และผลิตภาพรวมของประเทศ แต่ประเทศไทยยังมีโอกาสเติบโตทางเศรษฐกิจได้ โดยเน้นการปรับโครงสร้างการผลิตใช้เทคโนโลยีมากขึ้น เพิ่มผลิตภาพในทุกกลุ่มวัย โดยเน้นการศึกษาในระบบเพื่อเพิ่มผลิตภาพในวัยเด็ก และ การศึกษานอกระบบในกลุ่มวัยทำงานและผู้สูงอายุ ดำเนินการนโยบายพลัมพลิง (Active aging) เพื่อส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรคในทุกกลุ่มวัย ลดปัจจัยเสี่ยง เสริมปัจจัยสนับสนุนสุขภาพ รวมถึงการปรับปรุงสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงทางรายได้

เพื่อให้ผู้สูงอายุ และคนวัยอื่น แข็งแรงเต็มที่ตามศักยภาพ ซึ่งจะเป็นการลดค่าใช้จ่าย และมีส่วนในการเพิ่มผลิตภาพอีกทางหนึ่ง การทบทวนวรรณกรรมพบว่าแนวคิดทฤษฎีการจัดสวัสดิการสังคมมีความเป็นพลวัตร เริ่มตั้งแต่แนวคิดแบบสังคมสงเคราะห์ช่วยเหลือคนจน จนกลายมาเป็นเรื่องการคุ้มครองทางสังคมที่หวังผลทั้งการลดความยากจนการเติบโตทางเศรษฐกิจและการแบ่งปันความมั่งคั่งไปพร้อมกัน การจัดสวัสดิการสังคมมีรากฐานจากแนวคิดทฤษฎีแบบสังคมสงเคราะห์ ซึ่งมุ่งให้การช่วยเหลือผู้ทุกข์ยาก คนจน โดยอาจเป็นการช่วยเหลือแบบน้อยที่สุด หรือ การช่วยเหลือเต็มรูปแบบในมุมมองแบบสิทธิมนุษยชนก็ตาม ทำให้เกิดความกังวลว่า ค่าใช้จ่ายสวัสดิการสังคมนั้นเป็นค่าใช้จ่ายที่ไม่มีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดปัญหาความยั่งยืนทางการคลังในระยะยาว แนวคิดนี้นำไปสู่นโยบายการช่วยเหลือแบบตาข่ายการคุ้มครองทางสังคม (Social Safety Net) ซึ่งเป็นแนวทางการใช้การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นตัวนำ นโยบายทางสังคมเป็นเพียงส่วนติ่ง (Residual) ของการพัฒนาเศรษฐกิจ เน้นการค้นหาและช่วยเหลือคนจนและผู้ด้อยโอกาสเป็นโครงการย่อยเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าตามความจำเป็น (Needs-based) โดยเชื่อว่าการที่เศรษฐกิจโดยรวมดีขึ้น จะส่งผลลดความยากจนลงเรื่อยๆ จนหมดไป ไม่ให้ความสำคัญกับมาตรการกระจายรายได้เพื่อสร้างโอกาสแก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสมากนัก ซึ่งในทางปฏิบัติแนวคิดนี้มีข้อจำกัดในการแก้ปัญหาความยากจน โดยเฉพาะกลุ่มครัวเรือนที่ยากจนตกตาดาน (Extreme poverty) ทำให้ยังมีการส่งผ่านความเหลื่อมล้ำจากรุ่นสู่รุ่น ลดทอนผลิตภาพโดยรวมของประเทศ การรวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือกัน (Solidarity) ในการจัดสวัสดิการ นำไปสู่อีกแนวคิดหนึ่งในการจัดสวัสดิการสังคมในลักษณะ “ร่วมลงขัน” และกลายมาเป็นรูปแบบการประกันสังคม ซึ่งขยายไปสู่สวัสดิการสังคมซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชนที่รัฐต้องเข้ามาช่วยสนับสนุนและดำเนินการ ทำให้เกิดรูปแบบรัฐสวัสดิการที่แตกต่างกันไปตามบริบทของประเทศ มีการใช้การลงขันโดยตรงในรูปแบบเงินสมทบประกันสังคม หรือ ใช้ภาษีในการดำเนินการจัดสวัสดิการสังคม การดำเนินการสวัสดิการสังคมในลักษณะนี้มีผลในการลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำอย่างชัดเจน แต่หลายประเทศที่ใช้แนวคิดนี้มีการกำหนดระดับสวัสดิการสังคมที่สูง จนเกิดภาระทางการคลัง โดยเฉพาะเมื่อประเทศเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ปัจจุบันมีหลักฐานเชิงประจักษ์จากงานวิจัยจำนวนมาก สรุปว่า สวัสดิการสังคมเป็นการลงทุนไม่ใช่เป็นภาระทางการคลัง ปัจจัยด้านบวกที่ส่งเสริมการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจมีทั้งผลตอบแทนการลงทุน (Return on investment) ผลทวีคูณ (Multiplier) ผลการกระจาย (Spill over) เกิดจากประชาชนที่ได้รับประโยชน์ (Beneficiaries) มีความคล่องตัวในการใช้จ่าย การกักขัง การถือครองทรัพย์สิน การถ่ายโอนความช่วยเหลือภายในครอบครัว มีการเพิ่มขึ้นของปัจจัยการผลิต เพิ่มทุนมนุษย์ เพิ่มผลิตภาพ เพิ่มการบริโภคโดยรวม และมีผลเสริมแรงระหว่างสวัสดิการสังคมที่ดำเนินการพร้อมกันหลายเรื่องกับนโยบายเศรษฐกิจเรื่องอื่น (Complementary effect) ด้วย แต่ผลต่อการเข้าสู่กำลังแรงงานนั้นเป็นได้ทั้งบวกและลบ ขึ้นกับ อายุ และระดับของการอุดหนุน ดังนั้น การลงทุนในเรื่องการคุ้มครองทางสังคมที่น้อยเกินไปเป็นการเสียโอกาสของประเทศในการพัฒนา อย่างไรก็ตามการลงทุนสวัสดิการสังคมมากเกินไปก็ส่งผลทางลบต่อระบบเศรษฐกิจได้จากการภาษีและเงินสมทบประกันสังคมที่เพิ่มขึ้น ส่งผลต่อการบริโภค การออม และการลงทุน ทั้งนี้ประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งที่เป็นประเทศที่มีรายได้ต่อหัวประชากรต่ำ (Low income countries) และประเทศที่มีรายได้ต่อหัวประชากรปาน

กลาง(Middle Income countries) จะเห็นผลการเติบโตทางเศรษฐกิจจากการลงทุนทางสวัสดิการสังคมชัดเจนกว่าประเทศที่กำลังพัฒนา

พลกฤต แสงอาวุธ(2558) รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีโดยพบว่า การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี 2. รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี 3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี และ 4. ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีแบบของการวิจัยและพัฒนา โดยการผสมผสานวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี ตัวแทนกระทรวงสวัสดิการสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงสาธารณสุข นายอำเภอ นายก อบจ. นายกเทศมนตรีนายก อบต.ผู้นำชุมชนและประชาชนผู้สูงอายุทั่วไป จำนวน 15คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ 1) แบบสัมภาษณ์เจาะลึก และการสนทนากลุ่มวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และเชิงปริมาณ ประชากร คือ ประชากรผู้สูงอายุ (60ปีขึ้นไป)ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี กลุ่มตัวอย่าง 400คน วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม (Questionnaire) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (SPSS) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาการวิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะทางประชากรพื้นฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของตัวอย่าง และระดับรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีผลการศึกษพบว่า 1. ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อปัจจัยรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยระดับความคิดเห็น ต่อปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือด้านสาธารณสุขอยู่ในระดับปานกลาง พบว่า ระดับรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ แหล่งรายได้ โรคประจำตัว สถานะความเป็นอยู่ และสภาพร่างกายไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05แต่เมื่อจำแนกตามการศึกษา รายได้ต่อเดือนเปรียบเทียบรายได้กับรายจ่าย การดำรงชีพ ที่อยู่อาศัยและสภาพจิตใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.052. รายได้ต่อเดือน และแหล่งรายได้ ในทิศทางบวก มีความสัมพันธ์ส่งผลทำให้ปัจจัยส่วนบุคคลมีอิทธิพลส่งผลต่อระดับรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ภิญญาพัชญ์ นาคภิบาล และคณะ (2556) การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนในเขตพื้นที่อำเภอลาดหลุมแก้วจังหวัดปทุมธานีผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน โดยรวมมีการจัดทำและจัดเก็บเอกสารการเงิน -บัญชี และเอกสารอื่น ๆ อย่างเป็นระบบ การบริหารจัดการกองทุนฯ สามารถตรวจสอบได้ พร้อมทั้งส่งเสริมให้สมาชิกมี

การออม มีการจัดอบรมให้แก่สมาชิก มีกระบวนการสร้างและพัฒนาอาชีพให้แก่สมาชิก ใช้ทรัพยากรท้องถิ่น มาสร้างอาชีพแก่สมาชิก ประชาชนมีความพึงพอใจที่ได้รับสวัสดิการจากกองทุน มีการดูแลผู้สูงอายุในรายที่ไม่ มีผู้ดูแล และมีการเยี่ยมบ้านสมาชิก เมื่อจำแนกตามกลุ่มกองทุนพบว่า 1) กองทุนทางการเงินมีเป้าหมาย พัฒนาชุมชน ชุมชนพึ่งพาตนเอง มีผู้นำสวนใหญ่เก่งและเสียสละ สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมช่วยกันตรวจสอบ การดำเนินงานของกองทุนฯ สมาชิกสวนใหญ่มีวินัยในการกู้ ซึ่งมีระบบค้ำประกันในกลุ่มและส่งเสริมให้สมาชิก มีวินัยในการออม มีความรู้เกี่ยวกับกองทุนฯ โดยการศึกษาดูงาน อบรมแลกเปลี่ยนความรู้ในรูปเครือข่าย การ จัดสวัสดิการมีการจัดสรรผลกำไรแก่สมาชิกแต่ละครั้งและช่วยเหลือสมาชิกยามเมื่อเสียชีวิต 2) กองทุนทาง สังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือสมาชิกในการประกอบอาชีพ เป็นศูนย์รวมหัวใจของคนในชุมชน สร้าง ความร่วมมือระหว่างชุมชน ภาครัฐกองทุนฯ มีการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกเกี่ยวกับการคลอดบุตร ป่วย ทุนการศึกษา ศูนย์เด็กเล็กและการดูแลผู้สูงอายุ 3) กองทุนอาชีพ นำการจัดการสมัยใหม่มาใช้ในการบริหาร กองทุนฯ ได้รับการช่วยเหลือจากสถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อีกทั้ง ภาครัฐมีการสนับสนุนงบประมาณและให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้ความรู้ด้านอาชีพแก่ประชาชน 4) กองทุน หลักประกันสุขภาพ บริการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค การฟื้นฟูสมรรถภาพและรักษาพยาบาลระดับปฐมภูมิ มีการพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการโดยจัดให้มีการเรียนรู้ร่วมกัน สร้างจิตสำนึกรวมกัน และร่วมกันบริหาร กองทุนฯ บริการประชาชนครบวงจร มีการให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพให้แก่ประชาชนทุกช่วงอายุ ผลการ ทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยสวนบุคคลของประชาชนได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และการเป นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของประชาชนมีความสัมพันธ์กับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกองทุน สวัสดิการชุมชน ยกเว้นเพศและอาชีพของประชาชนไม่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการ กองทุนสวัสดิการชุมชน

ทัชชวณิช เหล่าสุวรรณ (2560) ศึกษารูปแบบและกระบวนการจัดสวัสดิการสังคมแบบมีส่วนร่วมใน พื้นที่ตำบลวังแสง อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม โดยพบว่า ในการร่วมติดตามและประเมินผล ซึ่งเป็น ขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการจัดสวัสดิการสังคมแบบมีส่วนร่วม ได้มีการร่วมติดตามและประเมินผลผ่าน เวทีการประชุมคณะกรรมการประจำเดือน และเวทีประชุมใหญ่สมาชิก เพื่อรับทราบการสรุปและรายงานผล ของคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชน ทั้งนี้ จากการศึกษา พบว่า การติดตามประเมินผลมีสอง ลักษณะ คือ การติดตามประเมินกองทุนผ่านเวทีการประชุมประจำเดือนของกรรมการ และการติดตาม ประเมินของสมาชิกผ่านเวทีประชุมใหญ่ประจำปีเพื่อประเมินผลการดำเนินงานในรอบหนึ่งปี โดยในเวที การประชุมประจำปี คณะกรรมการได้แจ้งผลการดำเนินงานในรอบปีให้สมาชิกได้รับทราบ เช่น จำนวน สมาชิก จำนวนเงินกองทุน จำนวนเงินที่จ่ายสวัสดิการให้กับสมาชิก รวมทั้งการหารือร่วมกันในเรื่องต่าง ๆ ที่ต้องขอความเห็นจากสมาชิก เช่น การปรับแก้ระเบียบข้อบังคับของกองทุน การปรับเปลี่ยน/ปรับเพิ่ม ประเภทสวัสดิการ การคัดเลือกคณะกรรมการชุดใหม่เมื่อชุดเดิมหมดวาระ เป็นต้น

ประสิทธิ์ วิชัย และภัทรธิดา ผลงาม (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การวิจัยและพัฒนากลไกการ ขับเคลื่อนการจัดสวัสดิการชุมชน กรณีศึกษาในชุมชนตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งผล การศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่าโพธิ์โดยภาพรวมทุกด้าน ทั้งการมี

ส่วนร่วมในการคิดและการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับมีส่วนร่วมน้อย ($\bar{x} = 0.78$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านของการมีส่วนร่วม พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผล ($\bar{x} = 0.74$) นอกจากนี้แล้ว การศึกษาในเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่าโพธิ์ยังได้รับการยืนยันจากการให้สัมภาษณ์ของหัวหน้ากลุ่มงานพัฒนาสังคม สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดพิษณุโลก ที่เห็นว่าส่วนใหญ่กองทุนสวัสดิการชุมชนจะมีผู้นำเป็นคณะกรรมการและดำเนินการกันเอง สมาชิกทั่วไปจะไม่มีโอกาสที่จะได้เข้ามามีส่วนร่วม โดยเฉพาะในขั้นของการประเมินผลการจัดสวัสดิการสังคม

ชานนท์ สุริยะฉันทนานนท์ และคณะ (2558) ทำการศึกษาเกี่ยวกับโครงการแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมของกองทุนสวัสดิการออมบุญวันละบาท เทศบาลตำบลบางยี่รงค์ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งพบว่า เงื่อนไขในการบริหารจัดการได้อย่างมีส่วนร่วมคือ การเสริมสร้างแนวคิดและกระบวนการทำงานให้แก่คณะกรรมการ สมาชิก และคนในชุมชนรับทราบ โดยการจัดเวทีหรือพูดคุยอย่างต่อเนื่อง จะทำให้ทราบกฎ ระเบียบ กระบวนการจัดสวัสดิการที่สอดคล้องกับคนในชุมชนบางยี่รงค์ ภายใต้อข้อมูลผลดำเนินงานทั้งรายรับ รายจ่าย เงินสมทบ และการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกที่มีอยู่อย่างเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ อย่างไรก็ตาม แนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมของกองทุนสวัสดิการออมบุญวันละบาทของเทศบาลตำบลบางยี่รงค์ ควรมี 4 ด้านคือ 1) การขยายการเสริมสร้างแนวคิดในการออมบุญให้กับสมาชิกและคนในชุมชน 2) การจัดสวัสดิการให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชน ผู้พิการ คนที่ยังไม่ได้รับสวัสดิการเพื่อจูงใจให้เข้าร่วมเป็นสมาชิก 3) การพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการโดยใช้กระบวนการทำงานอย่างมีส่วนร่วม และ 4) การสื่อสารประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางสื่อต่างๆ ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบผลการดำเนินงานอย่างทั่วถึง

พระมหาเฉลิมชัย ฐานสิริ (เล็กจินดา) (2556) ทำการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองจินดา อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐมพบว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ทั้งในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนน้อย อยู่ในช่วงสู่วัย ขาดความรู้ความเข้าใจ และไม่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน เพราะคิดว่าเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชน และขาดการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง ขาดเงินสนับสนุนจากการองค์การสวนป่าครองทองถิ่น ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามี

ส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมหรือโครงการ รวมทั้งการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับกองทุนสวัสดิการชุมชน โดยผ่านการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายช่องทางยิ่งขึ้น

สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (2556) ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการโดยใช้กองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งพบว่า กองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นเครื่องข่ายองค์กรชุมชนระดับตำบล ซึ่งเกิดจากการรวมกลุ่มกันของประชาชนจากหมู่บ้านต่างๆ ในตำบลโดยมีเป้าหมายสำคัญคือ เพื่อให้การดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การสร้างหลักประกันความมั่นคงในชีวิตร่วมกันของคนในตำบล บนพื้นฐานหลักคิดและอุดมการณ์ร่วมกันคือ การเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับให้อย่างมีคุณค่าและรับอย่างมีศักดิ์ศรี โดยมีรูปธรรมที่จะสะท้อนถึงความเป็นกองทุนของชุมชน เพื่อชุมชน ทั้งนี้ กลไกในการขับเคลื่อนกองทุนสวัสดิการชุมชนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม สมาชิก และการประสานเชื่อมโยงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคธุรกิจเอกชน และภาครัฐ ร่วมมือกันในการจัดสวัสดิการให้มีความหลากหลายที่สอดคล้องกับวิถีแห่งวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อทางศาสนา จึงกล่าวได้ว่ากระบวนการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนมีฐานคิดที่สอดคล้องกับการจัดสวัสดิการแบบพหุลักษณะ ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาร่วมกันจัดระบบการดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในสังคม ตามภารกิจ บทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน โดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลาง

อำพรปิ่นตาแก้วและธรรมบุญ(2558) พื่อค้าของผลการศึกษาพบว่าระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านการวัดและประเมินความรู้ขององค์กรด้านการนำความรู้ไปใช้ด้านการจัดหาความรู้ด้านการกำหนดเป้าหมายของความรู้เห็นด้วยในระดับมากที่สุดรองลงมาคือด้านการระบุงค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมด้านการพัฒนาความรู้แก่องค์กรด้านการจัดเก็บความรู้และด้านการเผยแพร่ความรู้ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากตามลำดับสำหรับปัญหาที่พบคือคณะกรรมการและผู้ปฏิบัติงานในกองทุนมีอายุค่อนข้างมากส่งผลต่อความเชี่ยวชาญในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศรวมถึงการเข้าถึงการใช้อินเทอร์เน็ตรวมถึงการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนสวัสดิการชุมชน ระเบียบและการจัดสวัสดิการของกองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นต้น

พรณวิภาสุวรรณชุมภู(2557) การศึกษาเรื่อง “การดำเนินงานกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบางพระอำเภอศรีราชาจังหวัดชลบุรี” มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยประการแรกเพื่อศึกษาการจัดการดำเนินงานกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบางพระอำเภอศรีราชาจังหวัดชลบุรีประการที่สองเพื่อศึกษาเปรียบเทียบการจัดการดำเนินงานกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบางพระอำเภอศรีราชาจังหวัดชลบุรีโดยจำแนกตามเพศ อายุระดับการศึกษาอาชีพและรายได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษามีจำนวนทั้งสิ้น 250คนสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์หมีค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย () และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)ค่าสถิติ t-test และ One-way ANOVA ใช้ในการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มตั้งแต่3กลุ่มขึ้นไป รวมทั้งเมื่อมีความแตกต่างในรายคู่ใช้สูตรแบบ LSD ในการดูความแตกต่างผลการศึกษาพบว่าการทำงานกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบางพระอำเภอศรีราชาจังหวัดชลบุรีทั้ง3

ด้านโดยภาพรวมพบว่า การดำเนินงานกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบางพระโดยสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนฯ ได้ให้ระดับการจัดการอยู่ในระดับค่อนข้างดี จำแนกรายด้านได้ดังนี้ ด้านกระบวนการคิดและการวางแผนพบว่า สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนฯ ได้ให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 1 ด้านกระบวนการดำเนินงานพบว่า สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนฯ ได้ให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 2 ด้านการรับผลประโยชน์พบว่า สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนฯ ได้ให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 3 ผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี พบว่า สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นเพศหญิง กลุ่มอายุระหว่าง 31-40 ปี สถานภาพสมรสระดับการศึกษา ประถมศึกษา อาชีพรับจ้างทั่วไป ไปได้ตั้งแต่ 9,000 บาท ลงมา การดำเนินงานกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี พบว่า สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนฯ ที่มีอายุระดับการศึกษาอาชีพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการศึกษาวิจัยมีข้อเสนอแนะคือ คณะกรรมการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนฯ ควรกำหนดการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนฯ ให้มีความชัดเจนในการทำงาน เปิดโอกาสให้สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนฯ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนเปิดโอกาสแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ของกองทุนสวัสดิการชุมชนฯ มีการรายงานข้อมูลเกี่ยวกับทะเบียนสมาชิกบัญชีรับ-จ่ายของกองทุนสวัสดิการชุมชนฯ ให้โอกาสสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนฯ มีการติดตาม/ ประเมินผลการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชน

บทเพ็ญพงศ์เพชรดิถ (2559) การวิจัยเพื่อหารูปแบบในการบริหารจัดการและพัฒนากองทุนฯ จังหวัดราชบุรี ให้เกิดความต่อเนื่องยั่งยืน โดยการพัฒนาความเข้มแข็งของกองทุนสวัสดิการชุมชนที่จัดตั้งแล้ว และส่งเสริมการจัดสวัสดิการชุมชนในพื้นที่ใหม่ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ จนเกิดกองทุนสวัสดิการที่ต่อเนื่องยั่งยืน และชุมชนเข้มแข็งต่อไปสู่จังหวัดสวัสดิการต้นแบบในอนาคต ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จากกองทุนฯ จำนวน 80 กองทุน กลุ่มตัวอย่าง เป็นสมาชิกของกองทุนฯ เลือกแบบสุ่มเจาะจง โดยเก็บจากผู้เข้าร่วมประชุม จำนวน 300 คน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์หาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความสัมพันธ์ (Pearson-correlation) ส่วนเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่าการบริหารจัดการกองทุนให้เกิดความต่อเนื่องยั่งยืน ประกอบด้วย การบริหารจัดการให้กองทุนพึ่งตนเองได้อยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.72) การบริหารจัดการให้กองทุนความยั่งยืนอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.59) การพัฒนาและปรับปรุงการจัดการกองทุนอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.71) การส่งเสริมการบริหารจัดการกองทุนอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.67) ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน เกิดจากการดำเนินการพึ่งตนเอง โดยการบูรณาการกองทุนต่างๆ เข้าด้วยกัน จัดแบบครบวงจร การนำความรู้มาใช้ในการสร้างรายได้ มีเงินออมการบริหารภายใต้กรรมการที่มีความรับผิดชอบ มีสมาชิกมากกว่า 1,000 คน มีรายรับมากกว่ารายจ่าย การดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยนโยบายชัดเจน สอดคล้องกับสังคม เศรษฐกิจ การมีความรับผิดชอบต่อเป้าหมาย เป็นระบบ/ขั้นตอน ชัดเจน และมีการประเมินผลการดำเนินงานความยั่งยืน โดยการจัดการความรู้ ส่งต่อความรู้ เป็นศูนย์การเรียนรู้ มีจิตอาสา และมีการสืบทอดตำแหน่งการพัฒนาฯ โดยการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ทุกคนมีส่วนร่วม มีการ

สร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกการส่งเสริมโดยสร้างความรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้านความเข้าใจศรัทธาความเชื่อมั่นเครือข่ายความร่วมมือการประชาสัมพันธ์การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลภายใต้เศรษฐกิจพอเพียงตามรูปแบบการจัดการความรู้สามารถพึ่งตนเองมีความต่อเนื่องพัฒนาปรับปรุงงานและส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้าน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานโดยการเริ่มศึกษาข้อมูลรูปแบบการจัดการสวัสดิการสังคมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา เทศบาลตำบลสันทรายงาม อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และประเมินรูปแบบโดยใช้วิจัยเชิงปริมาณตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์การจัดการสวัสดิการสังคมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา เทศบาลตำบลสันทรายงาม อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย